STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00069

ALE VERK FUN AVRAHAM

Abraham Reisen

Permanent preservation of this book was made possible
by Mendel Grynsztejn
in memory of
his parents, Ayzik & Frieda Grynsztejn

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק
פון
אברהם רייזען
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאבע.

אברהם רייזען.

עלפטער באַנד:

ליעדער.

ארויסגעגעבען פון פערלאג „אידיש“
1917 ניו־יאָרק, תרע״ז

Copyright, 1916
by
YIDDISH

I.

די גראָהע נויט.

מיין שפּיעלען

1.

אויף א קליין צעבראָכען פֿיעדעל
האָב איך אָבגעשפּיעלט מיין וועלט,
און דערמאָהן איך יעצט דאָס שפּיעלען
לויפֿט מיין זעעלע דורך א קעלט.

ס׳וויינען ביטערליך די טענער,
ס׳קלינגט אין ד׳אוירען נויט־מוזיק,
און עס הערט זיך א בעוויינען
אויפ׳ן קבר פון דעם גליק...

2.

כ׳האָב דאָס לעבען אויף דער פֿיעדעל
פֿאר דער נויט געשפּיעלט קאָנצערט,
און די נויט האָט אַפּלאָדירט מיר,
און מיט גרויס געפֿיהל געהערט.

און זי האָט מיר רייך בעשאָנקען,
ווי ס׳ערלויבט נאָר איהר פֿערמעג:
האָט מיט דערנער אויסגעשאָטען,
אויסגעשפּרייט מיין לעבענס וועג..

שווער

אָ, מענשען אהער,
דער וואָגען איז שווער
איך קען מעהר ניט פיהרען,
אָ, נעהמט וואָס אראָפּ,
אביסעל, א טראָפּ,
די משא — ניט שפּירען!

דער וואָגען געפּאקט
און זאמדיג דער טראקט —
עס ברעכען די גליעדער:
אָ, נעהמט זיי אוועק
די פּעקלעך און פּעק —
איך פאל באלד אנידער!

דאָס אייביגע ליעד.

וואָס שאַף איך, וואָס זינג איך?
מיין חבר, דו פרעגסט —
כ'מאַך נייע נגונים
צום אייביגען טעקסט.

„בזיעת אפיך“ —
איך פיהל עס און וויים —
„דיין ברויט זאָלסטו עסען
מיט בלוטיגען שוויים“.

„זאָלסט שטענדיג זיך מיהען
אין גאַס און אין שטוב,
„עד שובך“ — ביז וואַנען
וועסט קומען אין גרוב“.

די תורה, מיין חבר,
הויבט אַז זיך דערמיט.
און ס'נעהמט גאָר קיין ענדע
ס'פערשאַלטענע ליעד....

אָרימעם לעבען ...

אָרימעם לעבען ! נאָר שטענדיג זיך מאטערן,
שטענדיג צו לעבען אין נויט:
כוחות די יונגע, די פרישע צו פּטר'ן,
זוכענדיג — טרוקענעם ברויט !

וואָגלען און וואנדערן ! וואו טאָגען ניט נעכטיגען,
נעכטיגען ניט, וואו געטאָגט !
הערען דאָס שפּעטען פון בייז־נידערטרעכטיגען,
שווייגען — קיין וואָרט נישט געזאָגט !

בוקען זיך, בייגען זיך נידעריג, נידעריג,
ברעכען דעם קערפּער אויף האַלב:
רעדען תחנונים און וויינענדיג, ציטעריג,
בעטען ביים גאָלדענעם קאַלב !...

שטיקען פערלאנגען און שטרעבונגען קראפטיגע,
שטיקען און דריקען אין הארץ:
בלומען פון יוגענד, די פרישע, די זאפטיגע,
לאָזען צו טרעטען אויף שווארץ !...

צום העמעריל

אַך, העמעריל, העמעריל, קלאַפּ!
שלאָג שטאַרקער א צוויעק נאָך א צוויעק!
קיין ברויט איז אין שטוב נישטאָ,
נאָר צרות און לייד אַהן אַן עק!

אַך, העמעריל, העמעריל, קלאַפּ!
דער זייגער—ער שלאָגט שוין באַלד צוועלף;
די אויגען זיי מאַכען זיך צו —
גיעב כחות — אָ, גאָטוניע העלף.

אַך, העמעריל, העמדיל, קלאַפּ!
שלאָג שטאַרקער די צוויעקעס, שלאָג גיך,
ביז מאָרגען מוז פאַרטיג שוין זיין
דער גבירה'טעס טאָכטערל'ס שיך!

אַך העמעריל, העמעריל, קלאַפּ!
ניט גליטש פּון מיין האַנד זיך ארוים!
מיין איינציגער שפּייזער ביזט דו,
פּון הונגער אַהן דיר געה איך אוים!...

שווארצע פּרעק

(פאראָדיע)

שווארצע פּרעק און ווייסע קליידער,
יעדע פרוי — א ליעבעם וועזען,
רעסטאַראנען און טעאַטערם —
וואַלטען טאַלערם נאַר געוועזען!

טאַלערם אין די פּוסטע טאַשען,
וואַלט איך אלץ געקענט געניסען,
אַח צו זעהן עם בלויז מיט ד'אויגען,
ווערט דאַס האַרץ צופּלאצט, צוריסען!

כ'וועל צוריק אהיים ענטלויפען,
וואו די קליינע שטיבלעך שטעהען,
וואו די ווייבלעך טראַגען הייבלעך,
און די קינדער באַרוויס געהען.

כ'וועל צוריק אהיים ענטלויפען,
וואו עם פּאשע זיך די ציעגען:
וואו דעם שענסטען, גרעסטען רעטאך
קען מען פאר א גראַשען קריגען:

כ'וועל צוריק א היים ענטלויפען,
וואו עם קלאפּען ניט קיין רעדער:
וואו פון הייזעל ביז צום קלייזעל,
געהט צו פוס פּאמעליך יעדער.

זיי געזונד, דו שטאָדט, דו טייוועל,
זאָל קיין גוטער דיך ניט קאָנען, —
כ'וועל צוריק אהיים ענטלויפען
און מיט טרערען דיך דערמאָנען.

אויף אַ קבר

קיינעם וועט זיין טויט נישט ריהרען,
קיינער וועט זיין טויט נישט שפּירען;
שטיל וועט מען אוועק איהם פיהרען
אויפ׳ן בית־הקברות פעלד.

שטיל וועט מען זיין אָרון טראַגען
און קיין שבחים וועט מען זאָגען,
קיינער וועט נישט וויינען, קלאַגען,
וואָס איין אָרעם־מענשעל פעהלט;

קיין מצבה און קיין זכר,
אַז געוועזען איז אַ הויכער
און א דארער, און א בלייכער
אָרים מענשעל אויף דער וועלט...

און ווי לאַנג האָט ער געליטען;
און ווי לאַנג האָט ער געשטריטען;
אַ, ער האָט זיך דאָך געראַנגעלט,
ווי דער גרעסטער העלד!...

צו אָרימע יונגלעך

שפּיעלט יונגעלעך, שפּיעלט אייך, פֿערגעסט אייער נויט,
נאָר בעט ביי די מאַמעס קיין שטיקעלע ברויט;
די מאַמעס זיי האָבען אין שטוב דאָרט גענוג:
ווער ס'לאַטעט, ווער ס'וואַשט דאָרט, ווער ס'זיצט ביי דער וויג.
שפּיעלט יונגעלעך, שפּיעלט אייך, אויף דרויסען איז פֿריי,
אָז — זעהט איהר, עס טראָגט זיך אַ פֿייגעל פֿערביי.

שפּיעלט יונגעלעך, שפּיעלט אייך, פֿערטשעפּעט גאָר ניט
דעם אַלטען רב בערען, וואָס געהט טריט ביי טריט.
אַ, זעהט איהר זיין בליק, ווי ער קוקט אזוי טריעב,
דאָס שפּיעל אייערס שטערט איהם, ער האָט עס ניט ליעב.
דאָס לעבען דאָס הארטע האָט הארט איהם געמאַכט —
אַ, יונגעלעך ליעבע, פֿאַר אייך ניט געדאַכט!

שפּיעלט יונגעלעך, שפּיעלט! נאָר אָהן טומעל, אָהן האַסט,
נאָר שפּיעלט אייך אזוי ווי פֿאַר אָרעמע פּאַסט!
און שפּיעלט איהר אין פֿערדלעך, טאָ שמייסט ניט דאָס פֿערד;
עס וועט איהם איין אמת'ער פֿערד זיין בעשערט:
עס וועט איהם דאָס לעבען נאָך נעמען אין שפּאַן,
אַ, שמייסט איהם ניט קינדער, אַ שוינט איהם ביז דאַן!...

מאַי-קאָ משמע-לן?...

1.

מאַי קא משמע־לן דער רעגען?
וואָס־זשע לאָזט ער מיר צו הערען? —
זיינע טראָפּענס אויף די שויבען
קויקלען זיך, ווי טריעבע טרעהרען.
און די שטיוועל איז צוריסען,
און עס ווערט אין גאָס אַ בלאָטע:
באַלד וועט אויך דער ווינטער קומען —
כ'האָב קיין וואַרעמע קאָפּאָטע...

. . . .

2.

מאַי קא משמע לן דאָס ליכטעל?
וואָס'זשע לאָזט עס מיר צו הערען?
ס'קאָפּעט און עס טריעפּט איהר חלב
און ס'וועט באַלד פון איהר נישט ווערען.
אזוי צאַנק איך דאָ אין קלייזעל,
ווי אַ ליכטעל, שוואַך און טונקעל,
ביז איך וועל אזוי מיר אויסגעהן
אין דער שטיל, אין מזרח־ווינקעל...

. . . .

3.

מאי קא משמע לן דער זייגער?
וואס׳זשע לאזט ער מיר צו הערען,
מיט זיין געלבען ציפער־בלעטיל,
מיט זיין קלינגען, מיט זיין שווערען?

ס׳איז אן אנגעשטעלט כלי,
ס׳האט קיין לעבען, קיין געפיהלען,
קומט די שעה, דא מוז ער שלאגען,
אהן זיין רצון, אהן זיין ווילען...

. . . .

4.

מאי קא משמע לן מיין לעבען?
וואס׳זשע לאזט עס מיר צו הערען?
פוילען, וועלקען אין דער יוגענד,
פאר דער צייט פערעלטערט ווערען.
עסען „טעג“ און שלינגען טרערען,
שלאפען אויפ׳ן פויסט דעם הארטען,
טוידטען דא די „עולם־הזה“
און אויף עולם הבאווארטען...

אין אַ לאַנד

אין א לאנד א ווייטען, ווייטען,
אָבגעשניטען פון דער וועלט,
אין א שטיבעלע אן ענגער —
שמאַכטען זיי פאר הונגער, קעלט...

אלע קליידער — שוין צוריסען
און דאָס לעצטע העמד צופליקט,
פון די באקען איינגעשרומפען
פון דעם הונגער וואָס זיי דריקט.

שוויגען אלע — און די אויגען
קוקען ערגעץ בלינד און שטאר:
אויף די פנים'ער פערגליווערט
ליגט א פחד און א צער.

שווייגען אלע — ביז זיי פאלען
און זיי שרייען בלויז פון שלאָף,
ווי זיי וואָלטען אין דעם חלום
פון דער וועלט געזעהן דעם סוף.

איינער בלויז קען דאָרט ניט שלאָפען
און ער שטעהט און ווארט שוין לאנג...
אין זיין הארץ האָט נאָך די האָפנונג
ניט געענדיגט איהר געזאנג...

און ער האלט די אויגען אָפען,
קוקט אין פענסטעריל ארויס,
און ער זעהט אַ ים א ברייטען
און א שיף — זי שווימט פאָראויס!

ס'קומט די שיף פון ווייטע לענדער
צו בעפרייען זיי פון נויט,
און די שיף איז אָנגעלאדען
אי מיט קליידער, אי מיט ברויט...

די מאטראָזען איילען, איילען...
און דער גוטער קאפיטאן
טרייבט די שיף אלץ פאָרווערטס, פאָרווערטס
ווי פיעל קראפט ס'איז נאָר פאראָן!

„העי מאטראָזען, גיכער!" הערט ער
ווי דער קאפיטאן ער שרייט...
און די שיף זי יאָגט אלץ שנעלער
און די שיף איז שוין ניט ווייט.

ביז ער איז צו לעצט געפאלען
און איז איינגעשלאָפען טיעף,
און מיט צוגעמאכטע אויגען
נאָך געזעהן, ווי ס'שווימט די שיף...

דער גמרא ניגון

וואס'זשע קלאגסטו ביי דער גמרא,
קלויזניק בלאסער, קלויזניק ליעבער,
און דיין וויינענדיגער ניגון
איז מיין הארצען געהט אריבער:

און מיין אויג איז פייכט געווארען,
מיט א טרער איז עס פערלאפען.
קלויזניק בלאסער, קלויזניק ליעבער,
זאג וואס האט מיט דיר געטראפען?

צי דו בענגסט א היים נאך דיינע
טאטע, מאמע, שוועסטער, ברידער,
וואס אהן זיי ביזטו געבליעבען,
ווי א שיפעל אהן א רודער.

אדער אויפ'ן „טאג“ ביי לייב'ען
ביזט א לאנגע צייט געזעסען,
ביז מען האט געזאגט: „נו בחור,
נעם די קווארט און וואש זיך עסען“?

אדער אפשר גלאט דו שעמסט זיך
עסען ברויט אויף פרעמדע טישען
און מיט בלוט, מיט הייסע טרערען
שלינגסט אראפ דו יעדער ביסען?

אדער ס'פעהלט דיר אוים א „מאנטאג“
און עס האט דיר שוין געטראפען
ניט איינמאל זיך לעגען הונגריג
אויף דער הארטער באנק און שלאפען?

און דו האסט זיך איצט דערמאנט אלץ
און דו קענסט עס ניט פערטראגען.
און ביי רבא'ן, ביי רב פפא'ן
ווילסטו איצט דיין וועה אויסקלאגען.

העב'זשע העכער אויף דעם ניגון
שטארקער, העכער דרעה די טרעלען;
ביי די הייליגע נגונים
דארף זיך עסען גאר ניט ועלען...

נאַכט און קאַלט...

נאכט און קאלט. דאָס קליינע שטיבעל
קוקט ווי׳ א גרויסער קבר אויס,
און דאָס אָרימע געזינדעל
קען פון דאָרטען ניט ארויס.

און די שויבען פון די פענסטער
קוקען אזוי שטאר און ווילד,
ווי די אויגען פון געשטאָרב׳נע — —
דרויסען שפּיעלט דער ווינד און שפּיעלט.

ס׳שפּיעלט דער ווינד א מתים־נגון
הינטער שטיבעל אויף דער גאס,
און די מתים אין דעם שטיבעל
האָרכען צו אָהן צער, אָהן כעס...

די פרוי

אויף א שמאָלען הויפ'ל,
וואו עס שוועבט די נויט,
שטעהט די שווארצע מטה,
און פערצעהלט פון טויט.

ווער עס געהט פאַראיבער
שטעלט זיך פּלוצים אָב,
און די הענד פערברעכט ער
שאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

און פון שטיבעל רייסט זיך
יאָמער און געשרעה,
ס'נעהמט אדורך די זעעלע
מיט א ווילדען וועה!

און די ווייבער — שכנה'ס —
קומען זיך צונויף,
און די קוואלען טרערען
עפּענען זיך אויף.

איינע וויינט און טענה'ט:
„זאָלסט א מליצה זיין
כ'האָב געוואוסט דיין לעבען —
פול מיט נויט און פּיין.

פלעגסט מיר אויס דערצייהלען
דיינע צרות פעק,
ווי עס איז דיין לעבען
טרויעריג אוועק:

ווי דו ביזט געוועזען
יונג א מאָל און שיין,
נאָר דו ביזט געוואקסען
עלענד און אליין,

ווייל דיין ליעבע מוטער
איז געשטאָרבען יונג,
און דיין בייזע מוהמע
מיט איהר גלאַטער צונג

פלעגט דיך זידלען, שילטען,
שלאָגען אָפט מאָל אויך;
פלעגסט עס שטיל פערטראָגען;
וויינען, נאָר ניט הויך...

און ווי נאָכדעם האָסטו
חתונה געהאט
און פערוועלקט געוואָרען,
ווי פון בוים א בלאט:

פריהער פון דער שווינגער
און פון מאַן דערנאָך,
און פון ארים לעבען,
און פון שווערען יאָך;

און פון „האדעוואניע“:
מאזלען, דיפטעריט...
און פון „יונגע“ קברים —
(שטארקער גאט, בעהיט!...)

פון דער שכנה׳ס טענות,
פון איהר גלאטען מויל
יאמערען די ווייבער,
וויינען אויפ׳ן קול...

א, די קלוגע שכנה
האט זיי אויס געזאגט
דאס, וואס טיעף אין הארצען,
יעדע פון זיי טראגט...

און די טרערען פאלען,
גיעסען זיך אראפ
אויפ׳ן קאלטען קערפער,
אויפ׳ן טויטענס קאפ...

דער מענש

געהט אריין אנ'ארימאן
מיעד און איינגעבויגען,
שטעלט זיך שטיל אוועק ביי'ן שוועל,
הייבט און וואַרפט די אויגען.

יעדעם מענשליכעם געפיהל
אין זיין אויג פערלאשען,
און ער שטרעקט אוים שטום די האנד,
בעטעלט שטום א גראַשען.

ס'איז דער מענש! די קרוין דער וועלט,
ס'העכסטע פון די בריות! —
זעהט, ווי ניעדעריג ער איז,
ווי געמיין, ווי מאוס!

קליינע ווערים דאַרט אין דר'ערד
זיינען זעלבסט זיך שפּייזער,
און דער מענש, די קרוין, די קרוין,
בעטעלט אין די הייזער!..

אַרימע מענשען

אונזער שכל, אונזער חכמה,
אונ'זרע קלוגע, שארפע ווערטער,
הערט מען נישט אין קיין געזעלשאפט,
קלינגען נישט אין קיינע ערטער —

שטארבען אַב מיט אונז צוזאמען,—
שטאַרבען אַב מיט אונז, קבצנים,—
קיינער וויים פון אונזער שכל,
און מיר הייסען די נאַראַנים.

אונזער שיינקייט, גאַט'ס מתנה,
מערקט נישט קיינער, זעהט נישט קיינער,
ביז עס עסט אונז אויף דער דלות
און מיר בלייבען הויט און ביינער.

און דעריבער, אז מיר ריידען
לאַזען מיר אראַב דאַס פנים,
און די ווערטער שטיל, געוואויגען,
ווי עס פאסט פאר אונז, קבצנים.

און דעריבער, אז מיר שטארבען
מאכט מען נישט קיין גרויסען ווזען,
ווי א רויך ווערט גיך פערשוואונדען,
ווי גאַר קיינמאַל נישט געוועזען...

צו א ברודער

דער הימעל פערצארענט,
די ווינדען — זיי בלאזען;
וואו ביזטו, מיין ברודער,
פערגעסען, פערלאזען?

וואו ביזטו פערווארפען,
אין וואס פאר א שטעדטיל?
צי האסטו א דירה,
צי האסטו א בעטיל?

איך זעה אויפ'ן הימעל
די וואלקען זיי שוועבען;
און זעה איך זיי שוועבען —
דאן ווייס איך דיין לעבען.

עס דרינגען די קלאנגען
פון ווינד אין מיין אויער;
עס גיעסט זיך מיר, ברודער,
אין הארצען דיין טרויער...

ווינטער-ליעדער

1.

עס רוקט זיך דער ווינטער
אריבער דער וועלט,
און שרעקט אַב דעם עולם
מיט ווינטען און קעלט.

און חיים דער סטאַליער
פאר שרעק איז גאָר טויט,
ער האָט אין דעם זומער
פיעל הייזער געבויט;

געמאכט זיי אי ווארים,
געמאכט זיי אי פעסט,
עס זאָל צו זיי האָבען
קיין שליטה די פרעסט.

פעררִיכטען זיין הייזעל
האָט ער גאָר פערפעהלט,
אריין זאָל ניט קומען
די בעטערע קעלט.

דאָס דעכעל אין לעבער
האָט ער ניט פערדעקט,
ער האָט ניט אפילו
די שפּאַלטען פערשטעקט.

אוי, אַרמער! דיין ארבייט
האַט אלעם בעהיט
פֿון גרויזאמעןווינטער.
נאָר דיך אליין — ניט!...

2.

און לייבעל דער שניידער
— אַ יודעל קיין גבר —
אַט ממש א לולב,
אזוי איז ער דאָר!

און דארף ער ארויסגעהן
אין מארק, צי אין גאס,
פערשעלט ער דאָס לעבען
איז בייז און אין כעס.

ער האָט ניט ערוואַרטעט
דעם ווינטערס בעזוך,
עס פרעסט זיינע ליפּען
א ביטערער פלוך...

געארבייט האָט לייבע
ווי טאָג אזוי נאכט, —
און האָט דאָך קיין בגד
צום ווינטער געמאכט!

ער האָט פון נאָך פסח
ביז סוכות געניידט,
אין וואַרימע בגדים
פיעל מענשען בעקליידט.

נאר זיך עפעס מאכען,
ס'איז פשוט א שאנד!
האט ער ניט בעוויזען:
פערקויפט איז זיין האנד!

דאָס געבעט

עס הערט זיך דער דונער פון ווייטען,
עס בלענדט אין די אויגען דער בליץ: —
אַ. גאָט האָב רחמנות, די אָר'מע
פון בייזען געוויטער בעשיץ.

וואָס ארבייטען שווער אויף די פעלדער,
געפינען זיך ווייט פון דער היים
און האָבען קיין ארט, וואו זיך שיצען,
קיין שייער, קיין דעכיל, קיין בוים!

וואָס זיינען אוועק אונטערוועגענס,
די פוהרען מיט משא פערליינגט
און ווייט איז פאר זיי נאך א קרעטשמע,
און ווערען פון רעגען צוווייקט.

וואָס שטעהען אין מאַרק מיט די קוישען:
מיט עפיל, מיט גרינס און מיט ברויט —
און אלע, וואס זענען איצט דרויסען,
וואס טרייבט זיי דער הונגער און נויט.

און אלע וואס זענען פערוואגעלט,
וואָס האָבען קיין ווינקעלע ניט, —
די אלע פון בייזען געוויטער
בעשירמע זיי, גאט, און בעהיט!

דער אידישער אזרא

אלע אבענד קומט דאס מיידעל
צו דעם ברונעם שעפּען וואסער:
זי בעגעגענט דאָרט א יונגעל,
יעדער אבענד ווערט ער בלאסער.
„זאָג ווער ביזטו?“ האט זי טרויעריג
איהם א מאָל א פּרעג געגעבען —
„דיין געבורטסאָרט וויל איך וויסען,
וואו דו האָסט פערבראכט דיין לעבען?“
און ער האָט איהר שטיל געענטפערט:
כ׳בין פון עלענד, נויט א זינגער:
מיין געבורטסאָרט איז די „ליטא“,
וואו מען שטארבט אין גאס פון הונגער...

א געזינד זאלבע אכט.

א געזינד זאלבע אכט,
און בעטען נאר צוויי, —
און קומט אן די נאכט,
וואו שלאפען דאן זיי?

דריי מיט'ן טאטען,
און דריי מיט דער מאמען —
הענטלאך און פיסלעך,
געפלאכטען צוזאמען.

און קומט אן די נאכט,
מ' דארף מאכען די בעטען,
דאן הייבט אן די מוטער
דעם טויט אויף זיך בעטען.

זי מיינט מיט אנ'אמת, —
עס איז נישט קיין וואונדער:
אויף ענג איז אין קבר,
דאך ליגט מען בעזונדער...

עס פוילט

דראבנע טראפען גיעסט דער רעגען
לאנגע שטונדען נאכאנאנד :
מיט דעם קוישעל עפעל, בארנעס
זיצט די ארמע ביי א וואנד.

זי בעטראכט מיט אנגסט און שרעקען
איהר פערמעגען און איהר גרוילט.
און מיט ציטערדיגע ליפען
קלאגט זי שטיל : עס פוילט, עס פוילט !

יעדער קונה, טראכט די ארימע,
טאפט די פרי, דריקט און דריקט
און דערצו נאך האט די רעגענס
אזוי פריה גאט אנגעשיקט.

אלע פרעסען, אלע דריקען.
גאט און מענשען — ווי דאס גרוילט !
און צוזאמען מיט איהר סחורה
זיצט די ארימע און פוילט...

די יוגענד

איך וועל געהן מיין יוגענד זוכען,
ס'איז א שאד די בעסטע יאהרען
איך געדענק דאך אלע ערטער,
וואו איך האב זיי אנגעווארען.

כ'קום פערביי א קליינעם שטיבעל,
כ'האב געלערענט דארט אין חדר:
מיט א קאנטשיק זיצט דער רבי —
ס'נעהמט מיין זעעלע דורך א שוידער:

מיט א קאנטשיק זיצט רער רבי,
די תלמידים אין איין קלעמען, — — — —
קינדער־יאהרען, שווארצע יאהרען,
ניין, איך וועל אייך איצט ניט נעהמען!...

געה איך ווייטער זוכען, זוכען
מיינע יאהרען וואס פערפלויגען:
שטעהט א שטיבעלע א קליינעם,
איינגעהויקערט, איינגעבויגען,

און עס עפענט זיך א טירעל
און עס בייזערט זיך און סקריפעט,
טאטע־מאמע זיצט אין ווינקעל
און א קינד אין וויעגעל חליפעט,

און א שוועסטער שילט א ברידער,
און פון לעמפּעל שפּארט א רויך, —
יאהרען יונגע, יאהרען שווארצע,
גיין, איך לאז אייך איבער אויך!...

אין דער אָרימער גאָס

און וואו נאָר דו טהוסט זיך א קעהר,
אין דער אָרימער גאָס אז דו געהסט,
דערזעהסט דו א טרעהר נאָך א טרעהר
און זוכסט פאר דעם עלענד א טרייסט.

און קוקסט דו זיך טיעפער ארום,
דאָן זעהסט דו — מען פאלט און מען פאלט,
דאָן נעהמט דיך א שווידער ארום,
און אויפהויבען ווילסט דו זיי באלד.

עס ברעכט דיר דיין הארץ, דיין געמיט
זיי טהוען דיר אל אזוי וועה —
נאָר אויפהייבען קענסט דו זיי ניט,
דו פאלסט נאָר צוזאמען מיט זיי...

ווי קום איך ?

ווי קום איך צו זינגען ? פון וואנען מיין קינד !
ביי אונז האט אין קוימען געברומט נאר דער ווינד;
די קינדער — זיי פלעגען נאר זינגען : האם ! — האם !
און אפטמאל די מאמע — א קללה צום גראם.

ווי קום איך צו שיינהייט ? פון וואנען, מיין קינד !
דער וועג צו די פעלדער — דורך נויים און הינד...
די גאס איז געווען אזוי ארים און וויסט,
ביי איטליכער טיר נאר — א בערגעלע מיסט...

II.

בּענגשאפט און פרייהייט.

וואָס איך האָף

וואָס איך האָף און וואָס איך וויל,
וועל איך אייך ניט זאָגען, —
איך וועל וואַרטען, וואַרטען שטיל
ביז ס'וועט נעהמען טאָגען.

און דער ערשטער זונען־שטראַהל
וועט אייך שוין דערציילען,
וואָס איך האָב אין האַרצענס קוואַל
טיעף פון אייך פערהיילען.

און דאָס ערשטע פייגעל־ליעד
וועט אייך שוין פערקונדען,
וואָס איך האָב געוויינט ביז מיעד
אין די שוואַרצע שטונדען...

ווען איך זעה...

ווען איך זעה די בוימער בליהען.
און די פייגעל שוועבען. פליהען:
ווען פון הימעל, ווי א כלה,
שמייכעלט ליעב די זון פאר אלע, —
פרעג איך טרויריג, פול מיט קומער:
וואס בעדייט עס — איז דען זומער?

*

ווען פערדארט איז בוים און צווייגעל,
פייגעל זעה איך נאר אין שטייגעל:
ווען די זון ווערד גאנץ פערשווינדען
און עס היילען בייזע ווינדען. —
פרעג איך ניט: וואס זאל'ס בעדייטען?
כ'ווייס די צייטען, כ'קען די צייטען!...

אַ, גיכער משיח

אַ, גיכער משיח, אַ גיכער שוין, קום !
עס ריגגעלט די גאַנצענע וועלט שוין אַרום,
ווי גיפטיגע שלאַנגען דער הונגער און נויט,
און הפקר און פּחד, און אַנגסטען און טויט.
עס וויל שוין ניט אַלעמען שפּייזען די ערד —
אַ, קום שוין, משיח, אויפ'ן ווייסינקען פערד.

*

אַ, קום שוין משיח ! עס דריקט אומעטום
די קייטען פון קנעכטשאַפט אַרום און אַרום ;
עס האָט שוין קיין אָרט דאָס אונשולדיגע בלוט,
וואָס שפּריצט און וואָס גיעסט זיך פון אונטער דער רוט.
עס ראָסטעט פון מענשליכע בלוט שוין דער שווערד —
אַ, קום שוין, משיח, אויפ'ן ווייסינקען פערד !...

וואָס שטעהט אונז נאָך פאָר?

וואָס שטעהט אונז נאָךֿ פאָר
אין עתיד אין ווייטען,
וואָס וועלען מיר זעהן
אין קומענדע צייטען.

צי וועט מען אלץ הערען
די זיפצען און טרערען
פון אָרמען און שוואכען?
צי וועט אלץ פערטימלען
די ערד און די הימלען
פון רויבער דאָס לאכען?

צי וועט נאָךֿ אלץ הערשען
דער ביקס און דער שווערד,
מיט מענשען־בלוט פעטער
צו מאכען די ערד?

צי וועט נאָךֿ אלץ קלינגען
פון קנעכטשאפט די קייטען —
איין ברודער זאָל דיענען,
פערקויפט זיין דעם צווייטען?

וועט אלץ נאָךֿ זיךֿ ציהען
פאר אמת די שלאכט? —
אךֿ, ווער וועט פאָרט זיגען —
דער טאָג, צי די נאכט?...

צום פריהלינג

קום שוין, ליעבער פריהלינג, **קום.**
דען עס שמאכט דאָ יעדע בלום.
און די אַרמע, צארטע רויז,
שטעהט אָהן קנאָספען, נאקעט, בלויז.
אויף דער שטארקער אייכענבוים
שטעהט פערמאטערט, אָטהעמט קוים.
און די פויגעל וואָגלען לאנג
אין דער פרעמדער דאָרט, אָהן געזאנג...

פייגעל! ווי כ'דערמאָהן אָן זיי
טהוט דאָס הארץ מיר אזוי וועה...
זיי פעריאָגט, אומזיסט, אָהן זינד,
האָט דער בייזער ווינטער־ווינד,
און דער וואלד איז וויסט און לעער —
נאָר אין נאָרע ברומט דער בער...
פריהלינג, פריהלינג, גיכער קום
און די פייגעל קעהר אונז אום!

פריהלינג, פריהלינג, קום געשווינד,
נאָר אָהן שטורעם, נאָר אָהן ווינד.
ס'האָט דער ווינטער יעדען זאפט
אויסגעזויגען, יעדע קראפט.
אוי, דער וואלד איז קראנק און מיד,
האָט שוין ניט קיין גאנצעם גליעד,
שטראהלען, שטראהלען ברענג איהם פיעל,
הייל איהם, הייל איהם, אָבער שטיל...

צו מיין הארץ

וואָס קלעמסטו מיין הארץ, אָ דו קינדערשעס הארץ
ס׳איז צייט שוין צו ווערען דיר קליגער:
דו לעבסט אין א צייט, ווען יעדער איז הארט,
ס׳פערוואנדלען זיך פייגעל אין טיגער.

דו לעבסט אין א צייט דאָך פון אייזען און שטאָהל, —
אָ, הערסט דו דאָס רוישען, דאָס קלאָפּען? —
דאָס אָטהעמט די וועלט מיט איהר ריזיגער ברוסט,
ווי א גזלן, וואָס וויל אלץ פערכאָפּען!

דו לעבסט אין א צייט, ווען עס ווערען פערשטיקט
געפיהלען און לידער, און טרעהרען:
ווען ס׳הערשט נאָר דער הארטער מעטאָל און ער דריקט,
נאָר דו ווילסט אלץ הארטער ניט ווערען...

און האָסטו דיין זעעלע...

און האסטו דיין זעעלע דעם טייוועל פערקויפט
און פּעק אסיגנאַציעס גענומען, —
זיי רוהיג, מיין חבר, ניט שרעק זיך, דו וועסט
אַ זעעלע א צווייטע בעקומען.

זי וועט נאָך זיין שעהנער, געזינטער ווי פריה'ר,
זי וועט דיר נישט וועה טהון, ניט שמאַרצען,
און גוטס וועט זי טהון נאָר, און ריין וועט זי זיין,
עס וועט זי קיין פלעק ניט פערשוואַרצען.

און האָסטו דיין זעעלע דעם טייוועל פערנאַרט,
ער האָט דיר א מיטאָג געגעבען,
דאָ ביסטו פערלאָהרען, מיין אָרימער פריינד,
עס איז שוין צובראָכען דיין לעבען.

דער טייוועל, ער האלט ניט דיין זעעלע פיעל צייט —
ער וועט זי צוריק דיר אומקעהרען.
זי וועט אבער פוילען און וועלקען ביי דיר,
און שוואַרצער און שוואַרצער אלץ ווערען...

בוימער

ווינטער זיינען הויל די בוימער,
ווי פּערשטיינערט שטעהען זיי,
און דער קאלטער פראָסט ער פּרעסט זיי
און דער הימעל שיט מיט שניי.

און מיט קאלטקייט פון א דענקער
טראכטען זיי אין הארץ דערביי:
וואָס דער ווינטער איז אלץ בייזער,
וועט אלץ ליעבער זיין דער מאַי.

דער פרייער ים

שטעל דעם לעבען ניט קיין כּללים,
ניט פערצאַם!
זאָל עס פריי און האסטיג פליעסען,
ווי דער ים!

דו וועסט זאָגען: „ס'איז געפעהרליך" —
כ'ווייס אליין:
אָבער זעה! דאָס בילד ווי הערליך,
און ווי שיין!...

דער אָדלער

ב'האָב געזעהן דעם אדלער
אין א שטייג פון אייזען,
וואו ער קען זיין פליהען
קיינמאָל ניט בעווייזען:

וואו די פליעגעל זיינע,
ווען ער וויל אויפהייבען,
ווערען זיי צושלאָגען
אַן די גראַטעס אויבען...

און איך האָב געזעהען
אויף זיין בליק דעם שארפען...
וואָס ער פלעגט דער נאָכדעם
פון דער שטייג מיר ווארפען...

און איך האָב געלערענט,
וואָס הייסט פרייהייט זוכען.
דריקער צו פערדאמען
און געפאַנגשאַפט פלוכען...

די צייט

די צייט — זי איז אַנ'אַלטע פרוי,
אַהן שכל, אַהן פערשטאנד,
זי זיצט זיך רוהיג אויפ'ן שטוהל
און שטריקט א זאַק אין האנד.

די מענשען, איהרע קינדערליך,
זיי שלאַגען זיך ביז בלוט, —
זי הערט עס ניט, איהר ארט עס ניט:
זי זיצט און שטריקט בערוהט.

די מענשען, איהרע קינדערליך,
די שווערע נויט זיי דריקט, —
זי שפירט עס ניט, זי פיהלט עס ניט:
זי זיצט און שטריקט און שטריקט!

אַ, דומע פרוי, ביז וואנן, ביז וואַנן?
עס האַט דאָך אַלץ א חק!
זי גיט א געניץ שלעפריג: האאא? —
און שטריקט זיך אַלץ איהר זאַק...

די נייע סחורה

כ׳האָב געבראכט א סחורה
אויפ׳ן וועלט־יריד:
עכטע, ריינע ליעבע —
ס׳פינקעלט און עס גליהט!...

פאר דער עכטער סחורה
בעט איך נישט קיין געלד,
כ׳וויל נאָר גליק און נחת
ברענגען אויף דער וועלט.

„נעמט אומזיסט די סחורה!“
רוף איך הויך און שטארק.
נאָר פון ווילדען לאכען
הילכט דער גאנצער מארק.

„א, דו נייער סוחר —
ביזט אונז שוין בעקענט!
נאָר דיין שענע סחורה
טראָגט נישט קיין פּראָצענט.

אונזער גאנצר האנדעל
וועט פערגעהן, ווי ווינד —
קענסט ניט דעם יריד נאָך,
ביזט נאָך גאָר א קינד“.

— „גיין איך בין קיין קינד נישט —
האנדעל וויים איך גוט : —
זיינע פונדאמענטען:
פרעמדע שוויים און בלוט...“

די קירכען-גלאָקען

אך, וואָס קלינגט איהר קירכען-גלאָקען!
הערט שוין אויף! גענוג געשראָקען
האָבען איי'רע ווילדע טענער
אונזער אָר'מע וועלט!

אייערע טענער, דאכט זיך רופען
צו פערברענען מענשען גוף'ן
אויף די הויכע עשאַפאָטען,
וואָס איהר האָט געשטעלט;

איי'רע טענער, רופען הענקער
צו מאַרטירען יעדען דענקער,
יענעם קאָפּ אראָב צו האַקען,
וועלכער בייגט זיך ניט;

אַ, איהר ווילט די וועלט פערוויעגען
מיט א שווארצען, טויטען ניגון
און פערדעקען מיט א מאַנטעל
פון א יעזואיט!

כ'האָב א נייעם גלאָק בעשאַפען,
צו ערוואכען טויטע שקלאַפען —
ניט אין קירכען — אין דער לופטען
הענג איך איהם ארויף:

ניט צו שרעקן, נאַר צו וועקן
נאַר די וועלט אין אַלע עקן.
קלינגט ער מוטהיג, רופט ער פרעהליך:
שטעהט צו לעבן אויף!

איצט פערשטעה איך...

איצט פערשטעה איך, וואָס די פייגעל
זינגען אזוי לוסטיג, פרעהליך:
אין דעם גרויסען וואַלד דעם גרינעם
הערשט ניט איבער זיי קיין מלך.

יעדעם גרעזעל, יעדעם בלימעל
איז פאר אלע פריי און אָפען,
און די וואָהנונגען בחנם —
אלע האָבען וואו צו שלאָפען...

איצט פערשטעה איך, וואָס די פייגעל
זינגען, קלינגען — ליעב און ליעבער:
אך, זיי זינגען, וואָס זיי ווילען,
קיינער, קיינער שלאָגט נישט איבער...

דער סוד

ווי עס שרעקען מיך געשטאלטען,
וואָו איך שטעה און וואָו איך געה!
שרייען וואָלט איך, נאָר מען טאָר ניט,
אוי, ווי ברענט דער שטומער וועה.

ס'איז א סוד און ס'ווייסען אלע
און עס שווייגען אלע שטיל:
איך ערלויב מיר נאָר אויסרופען:
אוי, קרבנות אזוי פיעל!

נאָר ענטפלעקט דעם סוד ניט קיינעם
ווען איהר ווייזט זיך אויפ'ן גאס,
לאָזט די שטיינער טרוקען ווערען,
זעהט, זיי זיינען אזוי נאס!

זעהט, די ווייסע הויכע הייזער
שטעהען אלע נאָך פערפלעקט — — — —
ניט ענטפלעקט דעם סוד פאר קיינעם,
עהדער איהר האָט אָנגעפרעגט...

עפּים הער איך

עפּעס הער איך שטימען ברומען
אין דאָס ווייטע — נאָהנ'טע לאַנד:
רופט מען מיך אהין צו קומען? —
ס'איז בעקאַנט און אונבעקאַנט...

עפּעס הער איך ווינדען בלאָזען —
גלעטען זיי, צי טרייבען זיי?
זאָל איך צו מיין לאַנד זיך לאָזען?
עפּעס גלויבט זיך און ס'טהוט וועה...

עפּעס הער איך פייגעל זינגען,
אז דער ווינטער האָט גנעקט:
זאָל מיין ליעד אין האָר אויך קלינגען?
עפּעס ציהט און עפּעס שרעקט!...

אין ווינטער

זאם די פערד. דאס שליטען — ניי
און דער וועג איז ברייט און פריי...
פוהרמאן, פוהרמאן, זאלסט מיך טראגען,
פרעגסט: וואוהין? איך קען ניט זאגען...

כ׳ווייס קיין ציעל און ווייס קיין וועג
אין די קורצע ווינטער טעג...
ביז איך וועל מיין וועג בעקלערען
קען דער שנעע צוגאנגען ווערען...

וואו נעהמט מען?

עס איז מיר געוואָרען שוין מאוס
אין גאנצען די וועלט:
וואו נעמט מען אביסל נביאות
רייז, נישט פערשטעלט?...

וואו נעהמט מען אביסל נביאות
אזוי ווי אמאָל:
דאָס וואָרט זאָל דאָרט פליעסען מיט חיות
און קלאָר ווי קריסטאָל.

דער נביא זאָל דאמאָלס ניט טראכטען
פון רוהם, פון זיין נוץ —
ער זאָל נאָר דאָס בייזע פאראכטען
און וועקען צום גוטס;

ער זאָל אין די הערצער נאָר צינדען
דעם געטליכען פלאם,
ווי רויך זאָל פון דאָרטען פארשווינדען
דער טייוולישער סם!

וואו נעמט מען א נביא פון אויבען
א הער־צו געשיקט,
ער זאָל אונז אביסעל דערהייבען —
מען ווערד דאָך דערשטיקט!...

צו די פייגעל

פריילעך זינגען אַלע פּייגלעך
אין דעם גרינעם וואַלד און זאַגען:
„מענשעל! קום צו אונז פערברענגען,
וועסט פערגעסען דיינע קלאַגען!

רוה זיך אויס דאָ אונטער שאָטען,
פון די צווייגענדיגע בוימער!
פריי איז אונזער וואלד פּאַר יעדען —
קיין געוועלטיגער, קיין שומר!“

— אַח, ווי נאַריש זענט איהר, פייגלעך:
וואָלט איהר קענען עפּעס לעזען,
וואָלטען דאַמאָלס איירע ליעדער
אזוי פריילעך ניט געוועזען!

איהר וואָלט לעזען די „פּאַפּיערען“,
וואָס בעשטעטיגט האָט נאָטאַריעס:
אָבגעקויפּט די בוימער אַלע
האָט דער סוחר בערע חאַריעס.

וואָלט איהר וויסען פון דער מכירה,
אַנדרע ליעדער וואָלט איהר קנאַקען!...
ווייסט איהר פּייגלעך, אַז נאָך שבת
הויבט ער אָן דעם וואַלד צו האַקען!...

עהרליכע אַרבייט

„עהרליכע ארבייט, עהרליכע מיה“ —
לעגען זיך שפּעט און אויפשטעהן פאַר פריה.
ארבייטען פיערצעהן און לעבען — קיין שעה —
וואו איז די ברכה, פרעג איך אייך, דאָ?
„עהרליכע ארבייט וואָהל איז צו דיר!“ —
וואו איז די וואָהלקייט? ענטפערט פּאַרט מיר!

עהרליכע ארבייט, עהרליכע מיה:
צוועקעליך קלאַפּ, די נאָדעלע ציה;
מויער זיי הייזער, קריך אויפ’ן דאַך,
אין דר’ערד געה נאָך קויהלען, ניט קוק אויף קיין זאַך.
שטעל אין סכנה דיין לעבען, דיין בלוט —
עס וועט דיר שוין וואָהל זיין, עס וועט דיר זיין גוט!..

די וואַנד

די אויגען — פול־צאַרען, פערגאַסען מיט בלוט,
די הערצער — זיי שלאָגען מיט קראַפט און מיט מוט —
מיר שטעה'ן ביי א הויכער, געמויערטער וואַנד, —
מיט העק און מיט האמערס, און אייזענס אין האַנד —
מיר ברעכען די וואַנד!

די וואַנט איז געמויערט גאַר פעסט און גאַר דיק,
פערצוימט אונז די וועגען צום לעבען, צום גליק;
פערשטעלט אונז די ליכטיגע זון און זי מאַכט
פון פריילעכען טאָג אונז א פינסטערע נאַכט —
מיר ברעכען די וואַנד!

און פאַלט פון דער שטיינערנער וואַנד ווען אראָפּ
א שטיין, צו א ציעגעל, טרעפט וועמען אין קאָפּ, —
די איבריגע בלייבען דאָך שטעהן גאַר אָהן שרעק
און ארבייטען ווייטער, מען לויפט נישט אוועק —
מיר ברעכען די וואַנד!

די ארבייט דאַרף דויערן, די ארבייט איז שווער —
פערזאמעלט זיך ברידער, קומט אַלע אהער
זאָל יעדערער צולייגען פעסטער זיין האַנד,
מיר וועלען די הויכע, די פינסטערע וואַנד —
צוברעכען, צוברעכען די וואַנד!...

מיך ציהט

מיך ציהט אהין,
וואו ד׳ערד איז גרין, —
דער הימעל בלוי,
ווי פערל דער טהוי,
וואו ס׳איז אייביג מאי.

וואו עס לעבען
און עס שוועבען,
אלע פייגעל פראנק און פריי.

מיך ציהט, מיך ציהט,
מיין זעעלע פליהט;
אַ, נעהם מיך ניט —
דאַ לאָז מיך ניט —
אַך, דאָס לעבען איז דאַ ענג...

דאַ איז זומפיג,
דאַ איז טומפיג,
און עס ציהט מיך, און איך בענג!...

די פריהלינגס-זוהן

די פריהלינג־זון קוקט אין מיין פענסטער
אריין, און זי לאכט:
וואָס ביזטו אָ, נארישער מענש,
פערטרויערט, פערטראכט ?

איך האָב אויך געליטען ווי דו :
עס האָבען פערשטעלט
די וואָלקען די גראָהע פון ווינטער
מיין ליכט פאר דער וועלט.

דאָך זענען זיי מעהר ניט ווי וואָלקען —
זיי שווינדען ווי רויך,
און איך בין געבליבען א זון,
און לייכט פון דער הויך !

אָפּטמאָל...

אָפּטמאָל, ווייל איך האָפּען, גלויבען,
אַז ניט אלץ איז נאָך צערונען:
שיינען וועט די זון נאָך אויבען
און אויף אונטען וועט דאָ גרינען.

אָפּט מאָל דאכט מיר, אז מיין גוטע
וועט נאָך ווען איין טהיר מיר קלאפּען,
און א רגע א בערוהטע
וועל איך נאָך פון לעבען כאפּען.

אָפּטמאָל חלומ'ט מיר א חלום,
אז ניט אלץ איז נאָך פערפלויגען:
קומען וועט אויף דר'ערד דער שלום
מיט די מילדע גוטע אויגען.

אָפּט מאָל טרוימט מיר, אז געקומען,
איז משיח שטיל צו רייטען,
און די ערד איז דורך אין בלומען,
און עס זינגט אין אלע זייטען...

דאָס נייע ליעד

און זאָל ווי ווייט
נאָך זיין די צייט
פון ליעבע און פון שלום.

דאָך קומען וועט,
צי פריה, צי שפּעט
די צייט — עס איז קיין חלום!

איך הער דאָס ליעד,
פון ליעבע, פריעד,
די מעכטיגע געזאַנגען

און יעדער טאָן
פון ליעד זאָגט אָן:
די זון איז אויפגעגאַנגען.

עס עקט די נאַכט,
די וועלט ערוואַכט
פול האָפנונג, לוסט און שטרעבען.

דו הערסט — אין לופט
א שטימע רופט:
צו גליק און פרייד און לעבען!...

עס דונערט, עס בליצט

עס דונערט, עס בליצט,
נאָר דאָרט אין דער הייך,
אַך, דאָ אויף דער ערד,
איז אלץ אזוי בלייך.

דאָרט קומט פאַר א קאַמף,
אַ קאַמף פאַר אַ זיעג:
ביי מיר אויף דער וואַנד
קוים זשווזשיעט א פליעג...

עס ציהט מיך צום קאַמף,
אַ קראַפט ביין איך אויך:
נאָר ניט אויף דער ערד,
און ניט אין דער הויך.

אוי, וואו איז מיין אָרט,
דו גאָט מיינער, זאָג!
איז אומעט פערגעהט
א טאָג נאָך א טאָג...

דער פּאָעט

ער פערהאסט דער וועלט'ס געטימעל
און איהר מארק־גערײדער:
גאָט פערמעגט דעם גרויסען הימעל
ער — די קליינע ליעדער.

ווילט זיך גאָט אמאָל די טענער
פון זיין פיעדעל הערען,
ציערט ער אוים דעם הימעל שענער
מיט די בלאַנקע שטערען.

דאמאָלס שפּיעלט און קלינגט זיין פיעדעל,
יעדער טאָן צוגעהט זיך,
און דער הימעל הערט זיין ליעדעל.
און דער הימעל פרעהט זיך...

דער יונגער שטערן

ניט פון מענשען וועל איך זינגען —
קיינער וויל שוין דאָס ניט הערען,
מענשען זיינען אונז שוין נמאס —
זינגען וועל איך אייך פון שטערען.

פון די שיינע, קליינע שטערען,
וואָס זיי זיינען אזוי פיעל,
וואָס זיי קוקען אזוי טרוימיש, —
הערט די מעשה מיט געפיהל.

פון די שיינע קליינע שטערען,
וואָס זיי זיינען אזוי גרויס,
וואָס זיי ווינקען אונז פון הימעל —
הערט פון זיי די מעשה אויס.

צווישען די שטערען מיליאָנען
וואָס פינקלען פון וויטען, ווי גאָלד,
האָט זיך א שטערען א קליינעם
לעבען בעזונדער פערוואָלט.

ער איז געוועזען צולאָזען,
א קונדס א גרויסער — פערשייט
האָט ניט געוואָלט זיך גלייך דרעהען,
געזוכט גאָר איין אנדערע זייט!

די שטערען די אלטע, די זקנים.
זיי זיינען שוין פּראַקטיש און גרוי.
זיי לעהרנען און ווייזען א וועג איהם:
„דו דרעה זיך אזוי און אזוי!“

„אַט דאָ איז דיין אָרט און ניט וויטער
דאָ דרעה זיך — אַט דאָ איז דיין ראָד,
און טאָמער, אַ נעמסטו זיך אנדערש,
דאַן קענסטו נאָך אָנטהון א שאָד“.

עס הערט אוים דער שטערן דער קליינער
די אלטע — וואָס זאָל ער דען טהאָן?
אין הארצען דאָך שפּאָט ער און קלערט זיך:
וואָס גערט מיר א שאָדען גאָר אָן?!

צעקלאַפּט מעג איך ווערען אויף שטיקלעך
און אַלץ, וואָס ארום מיר דערביי,
און דרעהען זיך וועל איך דאָך אנדערש,
איך וויים ניט קיין גרעניץ — כ׳בין פריי!

*

און אין איינעם א פריה מאָרגען,
ווען די זון האָט העל געלויכטען
און די גרויסע אַלטע שטערן
האָבען שירה איהר געזונגען,

און פערגאַנגען אין התפעלות
פון די גרויסע זונען־פלאַמען,
האָט דער קליינער יונגער שטערן
ניט געפּרובט דאָס מויל צו עפנען.

און בעטראכטענדיג די שטערען
ווי זיי דרעה'ן זיך אזוי נאריש,
האט ער שמייכלענדיג געמורמעלט :
„זייט געזונד, איהר אלטע נארען !

זייט געזונד, איהר אלטע נארען,
ס'איז מיר נמאס שוין געווארען
אייער אייביג-לאנגעם דרעהען
אהן א זינען, אהן א תכלית.

איך וועל זוכען אנד'רע וועגען,
אנד'רע וועגען, אנד'רע הימלען — —
זייט געזונד, איהר אלטע נארען,
כ'וועל צו אייך שוין מעהר ניט קומען...“

און געשוואומען איז דער שטערען
אין דעם רוים דעם גרויסען לאנג,
נייע וועגען צו געפינען
איז געוועזען זיין פערלאנג.

און געדרעהט זיך האט דער שטערען
און געשוואומען הין און הער,
דאך, קיין נייס האט ער געפונען —
אומעטום נאר וויסט און לער...

און געשוואומען איז דער שטערען
איבער'ן גרויסען הימעל לאנג,
צו א ברעג-צו ערגיץ קומען
איז געווען שוין זיין פערלאנג.

און געפלויגען איז דער שטערען
און געדרעהט זיך נעכט און טעג,
ניט געקומען איז דער שטערן
צו קיין ברעג...

און פערבענגט האָט זיך דער שטערען
נאָך דעם אלטען, אלטען גליק,
נאָר ער האָט שוין ווייט פערבלאָנדזשעט,
ניט געוואוסט דעם וועג צוריק !...

אין פעלד

לאָמיר, מיין ליעבסטע, פערלאָזען די וועלט,
איהר נארישען טומעל און רויש, און גערידער:
דער פריהלינג איז דאָ — אך איצטער אין פעלד,
ווי גוט איז צו שפּיעלען אין קושען, אין ליעדער!

דאָס איז דאָס העכסטע, דאָס פרעהליכסטע שפּיעל,
איך קען אין איהם קונצען די שענסטע בעווייזען.
אין שטאָדט — אזוי ענג און די מענשען — צופיעל,
און ס׳פאלען אריין אין דעם שפּיעל א סך גרייזען.

דאָ הערסטו א זיפץ, און דאָרט זעהסטו א טרער,
און דאָ גאָר א רשעות פון מענשען געמיינע:
אין שטאָדט איז צו קושען און האלזען זיך שווער —
אין פעלד קום, מיין ליעבע, מיין גוטע, מיין שענע!

דער פויגעל איז זאט און איז פרעהליך און פריי,
און זינגט זיינע ליעדער פון מיר גאָר נישט ערגער:
אַט דאָרט איז סיי קושען, סיי זינגען כדאי
פאר פויגעל און בוימער, און טאָלען און בערגער.

* *
*

אין מיינ׳ אָדערן
האָט דאָס בלוט אמאָל
שטורעמדיג געפליעסט,
ווי די וואלל אין ים;

און געטריעבען מיך
צו דעם לעבענס־קאמפף,
צו דעם גרויסען פעלד,
וואו עס בליצט דער שווערד.

און איך האָב געקעמפפט,
און געשלאָגען זיך,
און געלאָזט מיין בלוט
אויף דעם ברייטען פעלד.

כ׳האָב זיך אומגעקעהרט,
פון דעם פעלד צוריק,
א דערשלאָגענער,
א פערמאָטערטער...

אין דער ווייט

עס ווילט זיך מיר לאָזען
די שטאָדט און דעם מארק
און אָטהעמען פרייער,
און אָטהעמען שטארק!
און לאָזען די הייזער
מיט טויערן ארום
און געהן, וואו ס'איז אָפען
און פריי אומעטום!

און געהן, וואו ס'איז אָפען
און ליכטיג און ריין,
און לאָזען די הייזער
פון ציגעל און שטיין!
און לאָזען די מויערן,
וואָס זיינען מיר ענג,
און געהן אין דער ווייט
אין דער ברייט, אין דער לענג!

און לאָזען די שטאָדט
מיט איהר שפראך און איהר גאנג
און הערען אין וועלדער
דאָס פייגעל־געזאנג.
און הערען ווי ס'מורמעלט
מעלאָדיש דער קוואל,
ווי ס'רופט אזוי היימליך
אין לופט יעדער שאַל.

און לאָזען די חכמה
און וויסען אין שטאָדט.
אךֿ, זאָל זי זיךֿ האלטען
מיט דעם, וואָס זי האָט!
דער אַדלער איז וואָלקען —
ער איז אזוי קלוג.
איךֿ וועל איהם אין וועג דאָרט
בעגעג’נען גענוג!

ער וועט מיר אויסלערנען,
ווי לעבען מען דאַרףֿ,
דער אַדלער איז קלוג
און זיין תורה איז שארףֿ!
זיין תורה איז — פֿליהען,
וואָס העכער אַהין שיעור:
שוין לאנג ברענט זיין תורה
אין הארצען ביי מיר.

בעל-הבּ׳תישער מוסר

די שענסטע געפיהלען אין הארצען בעהאלט,
דיין פלאמענדע ברוסט קיהל זי אָב, מאך זי קאלט,
און אלע פערלאנגען פערגראָב און פערשטיק,
און רייס אָב מיט געוואלד פון די הימלען דיין בליק.
צורוה לאָז די מענשען אָהן גייסט, אָהן פערשטאָנד,
און קריעג זיך מיט קיינעם, גיעב יעדען דיין האנד;
און זוך ניט אין לעבען קיין ציעל און קיין ברעג,
נאָר שלעפּ זיך אָהן קשיות דעם זומפּיגען וועג, —
דאָן וועט מען דיך לויבען: ביסט קלוג און ביסט פיין
און — — — ברויט וועסט דו האָבען און הונגריג ניט זיין...

שטערען

ליכטיג אויפ'ן הימעל
גלאנצען אלע שטערען —
א, זיי זיינען וועלטען,
וויל מען אונז ערקלערען.
אבער קען איך גלויבען,
אז די שטערען זיינען
וועלטען? איז דען מעגליך
וועלטען זאלען שיינען?

ניין! זיי וואלטען אויסזעהן
פינסטער, שווארץ און טריבע
און דער בלאָהער הימעל
וואלט געקוקט ווי אהן ליעבע.

און עס וואלט פון דארטען
זיך געהערט א טימעל:
ניט קיין רעגען — גיעסען
וואלט עס בלוט פון הימעל.

* *
*

מיין הארץ האָט מיט עהרליכען שטרעבען געשלאָגען, —
איך האָב ניט געהאט דאָס אויף וואָס צו בעניצען:
בעגייסטערטע ווערטער, אז איך פלעג ווען זאָגען,
פאַרסמ'ט פלעגען ווערען פון נאַרישע וויצען.

דאָס געטליכע פייער די וועלט צו בעלעהרען
האָט אימער געלויכטען, געברענט אין מיין הארצען,
נאָר כ'האָב ניט געהאט מיט איהם וואו זיך צו קעהרען,
ביז ס'האָט זיך פערוואנדעלט אין רויך, אין א שווארצען.

יעצט בין איך געבליבען אליין און פערלאָזען,
און נאכט איז פון אונטען, און נאכט איז פון אויבען:
זאָג וואו איז דיין פייער, דיין שטרעבען, דיין גלויבען ! ?...
און ווינדען, ווי לצים, זיי לאכען און בלאָזען:

פאַר געלד

זיין הארץ האַט געביינגט נאָך א ביסעלע ליעבע,
עס איז איהם געווען אזוי קאַלט;
עס האַבען די טעג זיך, ווי וואַלקען געצויגען
און האַבען געהאַט איין געשטאַלט.

די זון האַט געשאַטען מיט ליכטיגע שטראַהלען,
נאַר איהם האַט געווייכט יעדער שטראַהל,
עס האַבען מיט פרישקייט געשלאָגען די קוואַלען, —
פער׳סמ׳ט איז געוועזען זיין קוואַל.

עס האַבען די ביימער געבליהט און די בלומען,
און ער האַט געשלעפט זיך אויף זאַנד, —
זאָל איינער כאָטש קומען מיט ליעבע ענטקעגען,
זאָל איינער כאָטש געבען די האַנד!

נישט איינער! פערביי איהם איז יעדער געגאַנגען,
געשענקט האַט איהם קיינער א בליק;
געוועזען איז יעדערער צופיעל פערטראַגען
מיט אייגענעם, נאַרישען גליק..

און ער האַט מיט בליקען געבעטעלט די ליעבע —
עס האַט איהם די קאַלטקייט געקריינקט;
אומזיסט אבער! וואָלט ער א גראָשען געבעטען,
וואָלט עמיצער אפשר געשענקט.

יאָ וואָלט ער א קופּערנעם גראשען געבעטען.
דערויף איז א טאַש ביי זיי דאָ,
דאָך ליעבע פון הארצען — וואו זאָלען זיי נעהמען?
דאס איז שוין ביי זיי לאנג ניטאָ !...

א ווינטער-ליעד

הוליעט, הוליעט בייזע ווינטען,
פריי בעהערשט די וועלט !
ברעכט די צווייגען, ווארפט די בוימער
טהוט וואס אייך געפעלט !

טרייבט די פויגעל פון די וועלדער
און פעריאגט זיי פארט :
די וואס קענען ווייט נישט פליהען, —
טוידט זיי אויפ'ן ארט !

רייסט די לאדען פון די הייזלעך,
שויבען ברעכט ארויס !
ברענט א ליכטעל ערגעץ דונקעל, —
לעשט מיט צארען אויס !

הוליעט, הוליעט בייזע ווינדען,
איצט איז אייער צייט !
לאנג וועט דויערען דער ווינטער,
זומער איז נאך ווייט !...

מיין שיפעלע

ווי עס ברויזען, ווי עס קאָכען
אויפ'ן ים די ווילדע וועלען : —
אה, וואו זאָל איך מיט מיין שיפעל,
מיט מיין שיפעלע זיך שטעלען ?

ווי די שטורם־ווינדען הײלען,
ווי זיי דראָהען, ווי זיי בלאזען ! —
אה, ווי זאָל איך מיט מיין שיפעל,
מיט מיין שיפעלע זיך לאזען ?

ווי די גרויסע שיפען לויפען,
ווי זיי פייפען, ווי זיי ברומען !
אח, ווי זאָל איך מיט מיין שיפעל,
מיט מיין שיפעלע דאָ שווימען ?

און איך שטעה ביי'ן ברעג געבראכען,
פול מיט וועהטאָג און פערלאנגען,
און איך זעה די גרויסע שיפען,
און דעם ברייטען ים, דעם לאנגען.

און איך זעה די גרויסע שיפען,
ווי זיי יאָגען, ווי זיי טרייבען,
און ביי'ן זאָמדיג ברעג און שטילען
מוז איך מיט מיין שיפעל בלייבען...

מאום איז די ערד...

מאום איז די ערד, מיין פריינד
און פערדעקט מיט ראָסט :
וואַקסט א מאָל א בלומעל אוים —
טוידט עס אָב דער פראָסט.

טרויריג איז די ערד, מיין פריינד,
ווי אין הערבסט דער וואַלד :
פליהט א מאָל א פויגעל דורך
שיעסט דער יעגער באַלד...

ווילט זיך נאָך...

ווילט זיך נאָך א שטיק טהון
גרינג און פריי און ברייט,
אַז דאס האַרץ דאס מיעדע
ווערען זאָל דערפרעהט.

ווילט זיך נאָך א פאָל טהון
צו דעם לעבענס ברוסט
און זיין גליק אויסזוינגען
מיט דער לעצטער לוסט...

ווילט זיך נאָך אַ הויב טהון
ווייט און הויך די הענד
און אריבער שפּרינגען
צוימען, מויערן, ווענד...

ווילט זיך נאָך דערגרייכען
פון א באַרג זיין שפּיץ
און דערנאָך — פערשווינדען,
ווי עס שווינדט א בליץ...

די פידעל

ס'איז געווען אמאָל א פיעדעל,
ס'האָט געברומט אמאָל א ליעדעל ;
ס'האָט געברומט מיט וועה און פּיין,
דאָך דאָס האַרץ דערקוויקט פלעגט זיין

אנגעקומען נייע צייטען,
ליעדער פּאַסט זיך ניט פאַר לייטען,
ס'הערשט א שטורעמדיגע נאַכט,
און עס געהט א ווילדע שלאַכט,

און עס רופען די סיגנאַלען,
קוילען פליהען, מענשען פאַלען...
איצטער שפּיעלען איז א שאַנד,
און די פיעדעל פאַלט פון האַנד...

אויף א זעהונג

(אין טורמע)

„פריהלינג, זאגט איהר, פריהלינג... הא ?
טאקי ? זיכער ? אי, ווי שיין !
בלומען בליהען ? פויגעל ? הא...
און דער טייך ער קען שוין געהן ?...

און די זון ? אזוי... אזוי...
און זי ווארעמט... און זי גלעט...
און דער גארטען ? אפען שוין ?
מען שפאצירט אין אבענד שפעט...

פרייליך, ליכטיג... פריי — א יא ?
פריהלינג ! פריהלינג ! אי ווי גוט !
נו, דערצעהלט — געריסט, געריסט...
באלד איז אוים די פינף מינוט“

שטורם

איך האב ליעב די שווארצע חמארע
מיט איהר מראה,
מיט די שרעקן —
עס וועט דונערן און וועקן !

איך האב ליעב דעם בייזען הימעל
מיט זיין ליארמען
אהן ערבארמען,
מיט זיין דראהען, מיט זיין טימעל !
מעגען בליצען ווי די שלאנגען
אלץ פערצוקען, אלץ דערלאנגען :
האב און גוטס און הויז און שייער,
מיט א קראכענד־העליש־פייער :
זאל דער שטורם אויך מיין שטיבעל
חרוב מאכען — קיין פאראיבעל !
דורך די פלאמען קוקט ארויס
ס' נייע, פרייע, העלע הויז !...

בלאָנזשען

טויזענד וועגען, טויזענד שטעגען,
נאָר דו זאָלסט ביי קיינעם פרעגען:
געה אהין און געה צוריק —
אח, אין בלאָנדזשען ליעגט דאָס גליק!

בלאָנזשען זאָלסטו טעג און יאָהרען,
דאָ א בלום און דאָרט א דאָרן...
געה אליין און קיינעם פרעג — —
זעה ווי ס'ווינקט דער נייער וועג!...

III.

פאלקס-מאטיוועז.

די אָרימע געווינערין

ס'האָט א קינד געבוירען ערשט
ד'יונגע, אָר'מע מאמע, —
האָט ניט ווער זאָל וויעגען עס,
האָט קיין דיענסט, קיין אמע.

שרייט דאָס קליינע עופּה'לע,
לעבערט אזש דעם מוח,
וויעגט ער קוים די אָרימע
מיט דעם לעצטען כח.

ס'קינד דאַרף האָבען וויקעליך, —
ס'איז ניט איהר פערמעגען,
רייסט זי העמדער אייגענע,
פאַר איהר ליעב-קינד'ס וועגען.

מ'דאַרף דאָס קינד היינט אויסבאָדען, —
קען זי זיך ניט קעהרען,
באָדט זי עס אין אייגענע,
מוטערליכע טרעהרען.

אין קיך

אויסגעטריקענט ווערט מיין הארץ
אין דער קיך ביי’ם פייער,
און פאר ביינקשאפט מעהר נאָך דעם,
וואָס ער איז מיר טייער...

פייער ברענט א גאנצען טאָג
אויף דער שווארצער פליטע,
קאָך זיי איין געריכט און צוויי,
קאָך ביי נאכט א דריטע.

אוי, א זייגער עלף ביי נאכט
פלעגט מיין ליעבער קומען,
כ’האָב איהם שטענדיג אזוי טריי,
הארציליך אויפגענומען.

כ’האָב מיין עלענד ניט געפיהלט,
און מיין צער פערגעסען,
ווען איך בין א שעה מיט איהם,
אָדער צוויי געזעסען.

וואָס איך האָב גערעדט מיט איהם ?
קען איך דען געדענקען ?
ס’פאלט אנ’אומעט אויף מיין הארץ,
און אנ’אנגסט און בענקען.

ס'האָט מיין טייערע מאדאם
איהם פֿון מיר פֿערטריעבען.
איינע אויף דער גאנצער וועלט
בין איך איצט געבליבען.

אוי, ווי פֿרום איז מיין מאדאם !...
וויל פֿון בייז פֿערהיטען,
און דערנאָך א גאנצע וואָך
פלעגט זי מוסר שיטען...

מוסר האָט זי פֿיעל און פֿיעל,
נאָר קיין וואָרט קיין ליעבען :
ער האָט יאָ זיי פֿיעל געהאט,
האָט זי איהם פֿערטריעבען !...

הערבסט

אוּן ווי עס קוּמט דער אָסיען,
דאָ ווער איך אָן מיין שטאָלץ;
עס פרעגט דער ווינד מיך צאָרניג:
צי האָסטוּ, קבצן, האָלץ?

דער רעגען פּאטשט אין פענסטער,
אוּן רוישט, אוּן בייזערט זיך:
איך מאך אין גאס א בלאָטע,
צי האָסטוּ גאנצע שיך?

פאַלט אַריין אַן אָרימאַן...

פאלט אריין אנ׳ אַרימאַן
אין דער רייכער שטאַדט.
דאכט זיך איהם, אז יעדעס הויז
קוקט אויף איהם מיט שפּאַט.

דאכט זיך איהם, אז יעדער סלופּ,
יעדער שטיין אין ברוק
שרייט איהם: דרך־ארץ, לומפּ,
ווארפט א קרומען קוק.

דאכט זיך איהם, אז וואַס ער זעהט
קוקט אויף איהם מיט האַס, —
וואַלט ער וויינען אויפ׳ן קול,
שעמט ער זיך אין גאַס...

פאלט אריין אנ׳ אַרימאַן
אין דער רייכער שטאַדט,
פיהלט זיין צער קיין איינער ניט,
סיידען אויבען, גאַט..

דער חתן

באַמבלעט זיך דאָס קייטעלע
פרעהליך אויף מיין ברוסט,
וועקט עס דאָרט און ריהרט עס דאָרט
האפנונג, לעבען, לוסט...

צי עס איז א זילבערנע,
צי עס איז פון גאָלד, —
ס'האָט געשענקט די כלה מיר
און איך האָב זי האָלד!...

און אין טאַש דאָס זייגעריל
געהט עס פאַלש, צי טריי, —
וועלכע שעה מיין כלה זעהן,
ווייס איך סיי ווי סיי.

וועלכע שעה די כלה זעהן,
באַדען זיך אין גליק, —
ווייזט מיר אַן מיין איינען הארץ,
קלאַפענדיג — טיק־טיק...

די מוטער צום קינד

שלאָף נאָך, שלאָף ליעבעם קינד —
דרויסען איז א פראָסט, א ווינד !
גאָט זאָל זיך דערבארעמען,
גאָט זאָל אונז דערוואָרעמען.

אָ, דער ווינטער שרעקט מיך, שרעקט —
ליעג, מיין קינד, נאָך איינגעדעקט —
שלאָף נאָך, אָרים פייגעלע,
עפען ניט דיין אייגעלע.

ווערסט דערזעהן א קאָלטע וועלט —
דורך אין ווייסען אָבגעמעלט.
האָלץ אין שטיב קיין שייטעלע
און קיין געלד אין בייטעלע.

ניט געקאָכט און ניט געהייצט,
קעלט און הונגער דריקט און רייצט :
שלאָף מיין קינד, פערפראָהרענע,
אָרימע, פערלאָהרענע !...

פון דער דירה טרייבט מען...

פון דער דירה טרייבט מען, —
דרויסען איז א רעגען;
גוואַלד וואו טהוט מען היין זיך?
הייב איך אָן צו פרעגען.

וועמען פרעג׳ איך? וויים ווער?
איך קען גאָר נישט וויסען,
נאָר דעם קאַלטען רעגען
הער איך דרויסען גיעסען.

און עס וועט ניט העלפען
קיין געבעט, קיין טרעהרען, —
ס׳וועט דער קאַלטער רעגען
גיעסען ניט אויפהערען.

יאָ, דער רעגען וויים ניט
פון מיין שוועררר לאַגע,
ס׳איז זיין צייט געקומען
רינט ער — אַט דער „פּליאַגע“...

ס׳איז אפילו גאָט דאָ
ניט אין גאַנצען שולדיג...
נו, פערפאַלען, האַלט זיך
און פערטראָג געדולדיג.

אָבער פון דער דירה
זאָל א מענש מיך טרייבען,
אוי, דאָ קען איך, ברידער,
רוהיג שוין ניט בלייבען.

אך, דאָ ברענט מיין צאָרען
און איך קריץ די צייהנער:
זענט איהר, בעלי־בתים,
מענשען אָדער שטיינער? !..

אָבשייד

און אז דו וועסט, מיין טייער־לעבען, אוועק פאָהרען
וועל איך געהן צום באהן דיך בעלייטען:
און אז דו זאָלסט מיר באלד ניט פערגעסען —
וועל איך שענקען דיר א קרענצעלע קוויטען.

און אז עס וועלען אָנהויבען די קוויטען צו וועלקען,
ווי דו וועסט ערגיץ קומען צו פאָהרען,
זאָלסט דו דאָרט ווּיסען, אזוי בין איך אויך
אָהן דיר דאָ פערוויאנעט געוואָרען...

דאָס טייעלע

אין אמעריקע דער מאַן, —
ס'איז איהר אזוי באַנג.
נים געשריעבען האָט ער איהר
שוין א האַלב יאָהר לאַנג.

פאַר אוועקפאָהר צוגעזאָגט
האָט ער אַל דאָס גליק :
נעמען וועט ער זי אַהין,
אָדער קומען צריק...

און דאָס יונגע ווייבעלע
שלאָפט זי, צי זי וואַכט :
„האָט ער דאָרט אַנ'אַנדערע“ ?
נאָר פאַר איינס זי טראַכט !

ס'נעמט קיין לוסט צום עסען אָן,
ס'איז איהר ווינד און וועה...
פּרובען וועט זי אָנגיעסען
גאָר א גלעזעל טהיי.

ליעגט אין גלאָז א טייעלע,
ליעגען ליעגט עס טיעף...
אַח, וואָלט עס ארויפשווימען
וואָלט געווען א בריעף !

ס'איז א גוטעס טייעלע,
פיהלט דעם ווייבעלס פיין.
שווימט ארויף א טרייסטענדע:
ס'וועט א בריוועל זיין! —

און דאָס אָרים־ווייבעלע
מיט א פרייד זי ווארט —
נאָר עס האָט דאָס טייעלע,
פונקט, ווי ער גענאַרט...

הבדלה

שבת האָט מען גוט פערבראכט
מיט פיעל פערגניגען,
און דער איד הבדלה מאכט
מיט א שטילען־ניגון.

עפּעס הערט זיך אין דעם ליעד
בענגשאפט, אנגסט און טרויער:
עפּעס ווערד גאָר באלד דער איד
פינסטערער און גראָהער.

וואָס־זשע איז מיט דיר דער מעהר
ליעדעלע, ערקלער מיר,
רופסט ארוים פון אויג א טרער,
אויפ'ן האָרץ ווערט שווער מיר.

— איך „הבדלה“, זאָג באלד אָן:
ס'קומט דער גוטער מאָרגען,
גרייט זיך, אָר'מער, גרייט זיך אָן,
יאָגען, שווינדלען, באָרגען.

טרייב ארוים דעם „פּרינץ“ פון זיך —
דארפסט זיך שוין פערוואנדלען
אין א „הונד“ — אך, לויף זשע גיך
האָנדלען, האָנדלען, האָנדלען!

נאָר דער פּרינץ, ער יאָמערט שטיל:
כ'וויל אין רוה נאָך ליעגען!
און דעריבער קלינגען פיעל
קרעכצען אין מיין ניגון...

די יונגע קרעמערין

כ'געה פארביי די קראמען,
קראָמען אזוי פיעל,
„לעבעדיג בעגראַבען!"
קלאָגט דאָס הארץ מיר שטיל.

זיצען אלטע ווייבער —
קאלט איז זייער בלוט,
און די אלטע מיינען,
אז אזוי איז גוט.

אין א קרעמיל זעה איך
זיצט אַ יונגעס קינד, —
טיידטען אזאַ לעבען —
דאָס איז שוין אַ זינד.

זעהט דאָס פּנים איהרע
אָבגעלעבט און בלאָס,
נאָר די אויגען פינקלען,
רייסען זיך צום גאַס.

דאָרט אין גאַס איז ליכטיג,
מענשען נעהען פריי,
און דאָס יונגע מיידעל
וועלקט דאָ אָב איהר פּאַי.

אבגעהאקט פון לעבען,
אבגעהאקט פון אלץ:
וועג־אב א פונט הערינג,
מעסט אב א פונט זאלץ.

פון א זעקסער רעשטע
גיעב ארוים געשווינד! — —
אוי, עס וויינט דאס הארץ מיר
אויף דיר ארים־קינד...

ווי מיר וואלט זיך וועלען
צו דיין טאטען געהן:
בעטען, דיך בעפרייען —
וועט ער ניט פערשטעהן.

אוי, דיין קלוגער טאטע
פרעהט זיך און ער קוועלט:
איז מיין קינד א בריה —
איינס גאר אין דער וועלט...

IV.

לוסט און ליעבע.

*

איך וויים פון א ניגון,
ער קלינגט אזוי שיין;
די טענער זיי פליעסען,
ווי שטראָם־וואסער ריין.

די טענער זיי פליעסען,
און וואשען אראָפּ,
די ליידען פון הארצען,
די זאָרגען פון קאָפּ.

און גרינג ווערט דער זעעלע,
זי פיהלט נישט קיין לאסט, —
דער ניגון הייסט ליעבע,
גאָט האָט איהם פערפאסט.

איהם זינגען מלאכים
אין הימעלס געצעלט,
איהם זינגען פּאָעטען,
ביי אונז אויף דער וועלט.

אָ, מענשען! וואָס זייט איהר
פערזאָרגט און פערקלעהרט, —
צו האָט איהר דעם ניגון
נאָך קיינמאָל געהערט?...

.1895

* *
*

ווען דאָס פייער פלאקערט
איז צו קוקען שיין;
ווען דו ביזט אין כעס
קריגסטו נאָך מעהר חן.

ווען דאָס פייער פלאקערט
איז זיך גוט צו וואַרמען;
ווען דו ביזט אין כעס
וויל איך דיך אומאַרמען.

.1892

* *
*

דו האָסט מיר דיין בילד ניט געגעבן
— פאר לייטן האָט דיר ניט געפאסט:
דאָך האָב איך, מיין נחת, מיין לעבן,
דיין בילד אין מיין האַרץ איינגעפאסט.

ניט שרעק זיך, כ'וועל קיינעם ניט זאָגן,
און קיינער וועט וויסן דער פון:
דיין בילד נאָר אין האַרץ וועל איך טראָגן
פאר שטערן, לבנה און זון...

אָנהייב פריהלינג

אַ ליכטיגער טאָג —
איך האָב איהם דערקאָנט:
איך האָב מיך אין טרוים,
אין אַלטען דערמאָנט.

און עפּיס אין קאָפּ
ווערד ליכטיג און ריין,
און עפּיס אין הארץ
ווערד ווארים און שיין.

עס פרעגט מיך איין שטראהל:
געדענקסטו, געדענקסט?
א צווייטער שטראהל פרעגט:
צי ביינגסטו, דו ביינגסט?

אַ דריטער שטראהל פרעגט:
צו פיהלסט נאָך איהר גלעט?
און נאָך איינער פרעגט:
צי איז שוין ניט שפּעט?...

אַ, שטראהלען, לאָזט אָב —
געוועזן איז עס לאנג!
אַ, שטראהלען, ניט פרעגט —
עס טהוט אזוי באנג!...

* *
*

ליעבע זון! אין ווינטער קום!
זומער מיט די פיעלע שטראהלען
ביזטו מיר צו לאסט געפאלען.
און איך בלאַנזשע מיד ארום.

זון,'א שטראהל אין ווינטער שיק!
ווינטער איז דיין שטראהל מיר נויטיג —
ערד און הימעל — קאלט אין קויטיג,
און איין שטראהל איז שוין א גליק!

*

קינד! איך רוף דיך אין מיין צער:
ווען איך לעב אין פערגעניגען
האַב איך ניט קיין לוסט דיך קריעגען.
ניט איך וויל או זניט איך גאַר.

ליעבעם קינד! אין עלענד קום,
ווען אין הארצען דריקט דער יאַמער
און אין מח קלאפט דער „טאַמער" —
נעם איך פעסט דיך, פעסט ארום!...

זעה, דער הימעל...

זעה, דער הימעל אויסגעשטערענט,
אוּן פערצעהלט פון פרייד און גליק:
כ'האָב זיין שפראכע אויסגעלערענט,
צייט איך האָב דערקענט דיין בליק.

צייט דיין בליק איז מיר פערלאָשען,
און פערשוואונדען, ווי א רויך,
רעד איך נאָר אויף שטערען-לשון,
און איך רוף דיך פון דער הויך! —

* *
*

צו דיר קום איך, עלענדעס בוימעל,
געפינען א ביסעלע רוה;
אָ, זיי מיר א ווײלע א חבר,
איך בין אזוי עלענד ווי דו.

ווי דו טראָג איך שטיל אין מיין הארצען
מיין טרויער, מיין לייד און מיין וועה —
און האָב איך געהאָט ווען חברים,
האָב איך שוין פערגעסען אָן זיי.

און האָב איך געהאָט א געליעבטע,
האָט זי שוין פערגעסען אָן מיר;
אָ, עלענדעס, איינזאמעס בוימעל,
א חבר געפין איך אין דיר!...

* *
*

מיין געליעבטע איז א קלוגע
און זי זאָגט: עס איז אונגלויביג,
אז דו זאָלסט, געליעבטער מיינער,
ליעבען שטענדיג, ליעבען אייביג.

מיין געליעבטע איז א קלוגע,
קליגער קען פון איהר נישט געבען:
זי פערזאָרגט זיך יעצט מיט קושען
אויף דעם גאנצען קאלטען לעבען...

אין די פינסטערע אלעען

אין די פינסטערע אלעען
איז אינטערעסאנט:
דאָרטען ווערען יונגע קינדער
אין דער שטיל בעקאנט.

אין די פינסטערע אלעען
איז א פרייע וועלט,
די געדיכטע צווייגען האָבען
חרפה, שאנד פערשטעלט.

פון דער צנועה, דער לבנה,
איז דאָס ליכט דאָ שוואך,
און די יונגע צווייגען רוישען:
קוק נישט, נישט דיין זאך...

אין די פינסטערע אלעען
קאָכט דאָס יונגע בלוט,
און דאָס יונגעל מיט'ן מיידעל
קריגען אָנדער מוט;

וואָס ס'געלוסטען יונגע הערצער
ווערד דאָ פריי גערעדט,
און מען האלזט זיך און מען קושט זיך
ביז עס ווערט גאָר שפּעט...

אין די פינסטערע אלעען
ווערען פריי די שטריק,
און ס'געניסען יונגע הערצער
פריי דאָס העכסטע גליק!...

מיין געליעבטע

האָט מיר מיין ליעבסטע א בריוועל געשריעבען,
שרייבט זי מיר דאָרטען: זי קען מיך ניט ליעבען.
ערשטענס: מיר זענען צוויי אנדערע וועלטען;
וואָס איך וויל בענשען, דאָס וויל זי גאָר שעלטען;
און צווייטענס — עס טהוט איהר די זאַך אַזוי באנג:
זי האָט שוין א חתן, זי ליעבט איהם פון לאנג...

זי האָט שוין א חתן... נו זאָל זיין מיט מזל!
איך ווייס דאָך פון לאנג שוין, איך בין א שלים־מזל:
מיט מיר נאָר דאַרף טרעפען די אונגליקען אלע:
געפין איך א מיידעל איז זי שוין א כלה...
מיך קרענקט נאָר: איהר חתן ווער איז ער, ווער ווייס—
צי איז ער איהר טריי חאָטש, צי ליעבט ער זי הייס?

צו מיין ליעבסטער

ליעבסטע! אויב דו האָסט מיך ליעב
נאָר פאַר מיינע קליינע ליעדער,
ביז איך אויכ'עט ניט דערוויעדער —
כבוד ליעב איך ביז'ן גרוב.

בעסער אַבער וואָלט איך וועלען
קוקען זאָלסטו מעהרער ניכטער:
כ'זאָל דיר, קינד מיינס, אויסער דיכטער,
אויך אלס גוטער יונג געפעלען.

זינגען זינג איך יאָ ניט שלעכט,
אַבער בעסער פאַר מיין זינגען —
מיינע קוסען הילכען, קלינגען
אין די פריהלינג־שעהנע נעכט...

אין פריהלינג

וואס ביזטו פערטרויערט, פערטראכט?
דער פריהלינג — ער איז שוין געקומען
און האט אונז מתנות געבראכט:
אי שטראהלען, אי בליהונג, אי בלומען.

און מיידלעך שפאצירען ארום
און ברענגען פון ליעבע געריסען:
א, זיי נאר, מיין חבר, ניט דום:
מען קען פון דער וועלט וואס געניסען!...

די נאיווע

ווי קלוג איז מיין ליעבסטער,
פיעל זאכען ער ווייס,
דערצו איז זיין קוש
אזוי ברענענדיג הייס:
איך וואלט ניט געוואָלט,
נאָר ער האָט מיר דערקלערט:
א מלאך אין הימעל
פון יעדען קוש ווערט...

מיר זענען אין גאָרטען
געזעסען גאָר לאנג,
פערדעקט צווישען צווייגען
ביי נאכט — אויף א באנק.
ס'איז שפעט שוין געוואָרען,
ארום אזוי שטיל — — — —
אוי, מוז היינט אין הימעל
מלאכים זיין פיעל!...

* * *

ליעבעס קינד, איך האָב דיך ליעב.
דאָך איך קען ביי דיר ניט בלייבען:
כ'רוה ביי דיר א רגע אב,
פֿרישע קרעפֿטען אָנצוקלויבען.

ווי דער וואנדרער אין דעם מדבר
בלייבט אמאָל ביי'ן וואסער שטעהן,
טרינקט זיך אַז און ווערט דערמונטערט,
און ער לאָזט זיך ווייטער געהן.

יאָ, מיין קינד, איך בין א וואנדרער
אין דעם לעבענס וויסטעניי;
כ'האָב געקושט דיך, בין דערמונטערט
און — איך וואנדער אויף דאָס ניי!

*
* *

וואו איז אלץ אהינגעקומען,
וואָס געווען איז ליעב און טייער?
וועלכעס וואסער האָט פאַרפלויצט עס,
אָנגעצינדען — וועלכעס פייער?

טרערען האָבען אלץ פערטרונקען,
טרערען אויף די שווערע וואונדען:
און דאָס רעשט, וואָס איז געבליעבען,
האָט די ליעבע שטיל געצונדען.

* * *

האַסט מיין בלוט, ווי ווייַן געטרונקען
און עס איז דיר גוט געגאַנגען :
וואָס א טאָג ווערסט דו אַלץ שענער,
איך — אַלץ מעהרער אויסגעגאַנגען.

האַסט מיין בלוט, ווי ווייַן געטרונקען,
דאָך פערשטעה איך ניט דעם עיקר :
קענסט נאָך טרינקען, ביז אַלץ ניכטער,
און איך בין פאר ליעבע שכור...

צו אַ סאָציאַליסטין

דיינע אויגען לייכטען, פינקלען,
ווען דו רעדסט פון נייע צייטען:
אלע מענשען זאט און גליקליך
ווען די אָרדנונג וועט זיך בייטען.

און איך גלויב אין דיין נביאות,
דאך אין אויג מיינס שטעהען טרערען:
ביי דער בעסטער אָרדנונג, ליעבסטע,
וועסטו אַלץ נישט מיר געהערען.

די איינציגע

גנעליעבטע — זיי האָב איך אַ סך
און אויסער זיי האָב איך אַ כלה,
דאָך קינד מיינס, פערלאָז מיך ניט דו,
אָ, דיך האָב איך ליעבער פאר אלע...

דער הימעל האָט שטערען אַ סך
און האָט אַ לבנה אין מיטען,
דאָך ווייזט זיך אמאָל ניט די זון,
ווי טרויריג ער קוקט — גאָט זאָל היטען!...

פערלען

שעהנסטע פערלען פון מיין הארצען
רייסט דער שטורעם אוים ביי מיר,
און ער שיט ארוים זיי אלע —
און עס פינקעלט דאָס פאַפיער.

„ליעבסטע—פרעג איך—ווילסט זיי? כ'שענק דיר!"
נאָר זי זאָגט פערשעמט ארוים:
„ווייסטו ליעבער, אז די פעריל
זיינען לאנג פון מאָדע אוים..."

V.

צער און יאוש.

פערגעס...

און דאָס, וואָס איך וועל, וועל איך קיינמאָל נישט האָבן —
דאָס האָב איך, אַ לאַנג שוין, אַ לאַנג שוין בעגראָבן.
עס צאַפּעלט אַמאָל קוים דער אַלטער זכרון
און רוימט אײַן דער שטיל אײַן : דו האָסט וואָס פערלאָרען !
ער ווייזט ניט קיין קברים, ער רופט נישט קיין נעמען :
פערגעסען זיך וואו, און פערגעסען זיך וועמען...

אומעט

איך ליעג אויף מיין בעטעל אין חשך געהילט,
עס שלאָגט קוים דאָס הארץ, און דאָס בלוט איז געקיהלט—
איך בין שוין געשטאָרבען, מסתמא :
וואָס לאָזט מען מיר ליעגען און ווארטען זוי לאנג ?
ווי שווער איז דער אומעט, ווי ביטער און באנג
צו ליעגען אָהן הארץ, אָהן נשמה.

וואָלקען

וואָס־זשע שלעפּט איהר זיך איהר וואָלקען
אויפ׳ן הימעל גאָר בעזינדער,
ווי פערלאָזענע יתומים,
ווי פערטריב׳נע אָרמע קינדער?

און וואָס איז דאָס פאַר אַ תכלית
אַזאַ לעבען, אַזאַ וואַנדערן?
אָבגעריסען, אָבגעשליסען
און ווייט איינער פון דעם אַנדערן?

און אז ס׳דריקט אייך צו דאָס וואַגלען,
אונערטרעגליך ווערט דער קומער,
גיעסט איהר דאַמאָלס גרויסע טרערען
פאַר דער קאַלטער ערד, דער שטומער?...

וואָס׳זשע שלעפּט איהר זיך, איהר וואָלקען,
וואָס׳זשע וועקט איהר מיינע וואונדען —
וואָס דערמאָנט איהר מיר מיין לעבען?... — — —
ווערד פערשוואונדען, ווערד פערשוואונדען!...

א פראגע

ריימען, וואס איך האב געקליעבען,
ליעדער, וואס איך האב געשריעבען,
פערזען, וואס איך האב געזונגען,
טענער, וואס איהר האט געקלונגען, —
זאגט מיר, וואס וועט פון אייך זיין,
ווען איך וועל אין גרוב אריין?

וועט זיך איינער ווען געפינען
מיט א הארץ און מיט א זינען
און אייך, ליעבע מיינע גראמען,
וועט מיט צארטער האנד צוזאמען
קלויבען, פלעכטען אייך אין קראנץ,
בלייבען זאלט איהר אייביג גאנץ?

אדער איהר וועט געהן פערלארען,
ווי גאר קיינמאל ניט געבארען,
ווי פון יוגענד די חלומות,
ווי אין שוהל די אלטע שמות,
ווי א וואלקען אין דער הויך,
ווי א ווינד און ווי א רויך?...

* *
*

איך האב נאך אין לעבען
פיעל ארבייט, פיעל פליכטען.
דא דארף איך בעפוצען,
דארט דארף איך פעררייכטען.

דא דארף איך צעברעכען
און דארט עפעס בויען, —
איך קען ניט א צווייטען
די ארבייט אנטרויען.

און יאהרען זיי לויפען
ווי רוישענדעס וואסער,
די כחות — זיי שווינדען,
דאס פנים ווערט בלאסער.

און יאהרען זיי פליהען,
ווי ס'וואלט זיי ווער טרייבען:
די ארבייט, די פליכטען —
זיי בלייבען, זיי בלייבען...

אין אַ פינסטערער נאַכט

איך האָב אין א פינסטערע נאכט
די טהיר און די לאָדען פערמאכט,
און האָב מיך בערעכענט מיט שרעק:
אין וואָס איז מיין לעבען אוועק?

און ווי דורך א שפּאלט האָט געטאָגט,
האָט עלענד מיין הארץ זיך געקלאָגט;
געקלאָגט און געדריקט, און געקלעמט —
איך האָב פאר דער זון זיך געשעמט...

* *
*

און הונדערט מאָל דענקען,
און טויזענד מאָל קלערען —
דו וועסט פון דיין שכל
קיין ענטפער דערהערען!

און הונדערטער כוסות,
און טויזענדער טרינקען —
דו וועסט אליץ דיין יאוש
נישט קענען דערטרינקען...

און רויכער אָהן אויפהער —
די זאָרג וועט דיר בלייבען,
עס וועט זי דער רויך ניט
פעריאָגען, פערטרייבען.

און טויזענדער פרויען,
אַ סולטאַנס אַ הארעם —
דיין הארץ בלייבט אָהן ליעבע
און ליידיג דער ארעם...

עס בלייבט ניט קיין מיטעל
דעם שמערץ מאכען לינדער — — —
אוי, אָרימע מענשען,
אוי, נאַרישע קינדער!...

עלענד

און שטיל איז אין צימער
די נאכט איז שוין שפעט;
און שרעקענדיג קוקט ער
אין ווינקעל צום בעט.

און שרעקענדיג קוקט ער,
דאס הארץ אזוי ציהט —
און שרעקענדיג דאכט ער:
זיך לעגען, צי ניט?

עס קוקט דורך די שויבען
די נאכט שווארץ אריין,
און וויקעלט אין עלענד
אין טרויער איהם איין...

די נאכט קוקט אין פענסטער,
אזוי ווי זי חיט...
און ביינקענדיג קלערט ער:
זיך לעגען, צי ניט?..

ווען דו בלייבסט אַליין

דו אַרבייטסט מיט אימפּעט מיט האַסט
און ס'טראַגט זיך אַ שעה נאָך א שעה,
און ענדליך איז אומעטיג פֿאַרט,
און ענדליך איז גאָר־נישט ניטאָ...

דו אַרבייטסט, פערגעסט זיך און קוועלסט,
און מיינסט, דו ביזט נאָך אמאָל יונג, —
און בלייבסטו א ווײלע אַליין,
שטעלט אויס דיר דיין שאָטן א צונג...

די לעצטע סטרונע

גלויבען, האפענונג — פערטריעבען —
פיעדעל מיינע, יאמער הויך!
נאר איין סטרונע איז געבליעבען
און די איינע פלאצט באלד אויך!

איידער ס'פלאצט איז דאך מיין ווילע,
זאלסטו עהרליך דיענען מיר
און מיין אונגליק הויך פערשפיעלען,
ווי אמאל, אויף סטרונעם פיער....

אַ תפלה

שטיינער ליגען מיר אין הארצען,
חמארעס געהען מיר אין קאָפּ, —
גאָט דו גוטער, פול ערבארמען,
שיק דיין גנאָד אויף מיר אראָב!

קראנק, דערשראָקען איז מיין זעלע,
זי איז דאָך פון דיר א טייל —
און זי בענקט אלץ און זי זוכט דיך, —
מיין נשמה, הייל זי, הייל!

מיינע אבגעלעבטע יאהרען

מיינע אבגעלעבטע יאהרען
האבען זיך, ווי שווארצע שאטען,
אויסגעלעגט און אויסגעצויגען
אויף מיין לאנגען לעבענס־וועג...

וואס'זשע ווילט איהר! כ'וויל ניט וויסען
פון מיין אלטען, אלטען עבר,
כ'בין ניט יענער, כ'בין אנ'אנד'רער —
לאזט מיר, לאזט מיר געהן אליין!

כ'וועל אין וועג בעגעגנען בוימער,
כ'וועל אין וועג בעגעגנען פייגעל,
און א נייער קוואל, א פרישער
שטילען וועט מיין לעבענס־דורשט!

און איך לאז מיך פרעהליך לויפען,
און עס ווילט זיך פייפען, זינגען —
קעהר איך אפ מיין קאפ א הינטער:
וועה, די שאטען יאגען נאך!...

דער סוף

דאָס וועלטיל געענדיגט.
דאָס לעבען — געעקט.
און אזוי מאוס,
אזוי אָהן עפעקט!

עס איז ניט קיין דראמע
און קיין וואָדעוויל,
עס איז גאָר אנ׳אומעטיגס,
וואָסערדיגס-שפּיעל.

און שווער און פּאַמעליך
דער פאָרהאנג ער פאַלט,
און וויסט ווערט און וויסטער
און פינסטער און קאַלט...

דער קראַנקער בוים

ווי נאָר ס'הויבט דער בוים אָן דאַרען,
דאַרט ער שוין און דאַרט;
ס'וועט ניט היילען איהם דער פריהלינג,
וואָס ער וואַרט און וואַרט.

גרינען וועלען ניט די בלעטער
אויף די צווייגען מעהר;
און קיין פייגעל וועט ניט קומען
זינגען דאָ אהער.

און דער טהוי בעגינען וועט ניט
פֿאַלען אויף זיין קאָפּ,
און דער וואַנד'רער וועט איהם ווייכען,
רוהט ביי איהם ניט אָב.

ס'וועט דער פריהלינג נאָר איהם רייצען,
ס'וועט איהם טהאָן נאָר באַנג:
אַלע ביימער אויסגעציערטע,
ער נאָר — הויל און קראַנק.

מיין טאָג

ס׳איז מיין טאָג פון פרייד פערשוואונדען,
און מיין נאכט איז אָנגעקומען,
האָב איך פייער אָנגעצונדען,
ווידער וואכען זיך גענומען.

ס׳איז דאָס לעבען ליעב און טייער,
און עס ווילט זיך וואכען, וואכען, —
צינד איך ליכט און ברען מיר פייער, —
כ׳וויל מיר ווידער פרייליך מאַכען.

נאָר עס שליעסען זיך די אויגען
און דער קאָפּ ער פאַלט אַ מיעדער:
איז דער טאָג אוועקגעפלויגען,
קענסטו שוין ניט טאָגען ווידער...

אוי, די איינציג-ווייסע האָר!...

אוי, די איינציג־ווייסע האָר
ווי זי טהוט מיר באַנג!
שוואַרצער קאָפּ, ווער ווייס דורך אוים —
דאָס איז מיין פּערלאַנג!

אוי, די איינציג־ווייסע האָר,
ווי זי שרעקט און שרעקט!
עהדער נאָך די עלטער קומט,
עקט די יוגענד, עקט.

ס'טרייבען פלינק די שוואַרצע האָר:
צו דיין ליעבסטער געה!
ד'איינציג־ווייסע האָר, זי לאַכט:
זאָג שוין איהר: אַדיע!

וויינען שטיל די שוואַרצע האָר:
זיי צו לעבען גרייט,
לאַכט די ווייסע האָר פון זיי:
כ'פלעכט פאַר איהם דעם טויט.

יוגענד, עלטער, לעבען, טויט —
שרעקליך איז דער קריעג!...
אַ, דו איינציג־ווייסע האָר,
פּייער שוין דיין זיעג!

* * *

און דער זומער ווערט פערשוואונדען
מיט די דופטענדיגע נעכט.
און עס וועלקען אלע בלומען,
און דער ווינד פון הערבסט צוברעכט

אלע גרינע, פרישע צווייגען,
און ער מאכט פון זיי א תל,
און די בלעטער פון די ביימער
פאלען אב, צודארט און געל.

און די יוגענד ווערט פערשוואונדען.
ווי א נעבעל, ווי א רויך,
און זי שלעפט אוועק די ליעבע
און דעם גלויבען, און דעם כח...

אלעס, אלעס ווערט פערפלויגען,
וואס נאר טייער, ליעב און שעהן, —
אייביג בלייבען נאר די צרות,
אייביג בלייבט דער טויט אליין...

צום טרוים.

אנגענומען זיך מיט צער
פאר דעם לאנגען טאָג, —
אַ דו ליעבער, זיסער טרוים,
טראָג מיין זעעלע, טראָג!

אַ, וואָס זעה איך ווען איך וואך,
ארמוטה, זומפּ און קויט:
ווער בעזוכט מיך, ווען איך וואך? —
נאָר די אלטע נויט...

און איך בעט: דו, גוטע נאכט,
פאַל שוין, פאַל שוין צו!
און מיין הארץ, מיין קראנקען הארץ
שענק אביסעל רוה...

קום־זשע גלייך, דו ליעבער טרוים,
טראָג מיך ווייט און טראָג,
טראָג מיך ווייט, איך זאָל ניט זעהן,
וואָס איך זעה ביי טאָג...

וואו?

איך בין שוין געוואָרען
אַנ׳אייביגער וואַנדרער
און וואָגעל און בלאָנזשע
פון שטאָדט צו דער אנדרער.

וואו וועל איך פערבלייבען,
א רוהע געפינען?
די פראגע, זי נאָגט מיר
און עגבערט מיין זינען.

צו וועל איך אין וועגען
שוין אייביג זיך דארבען
און ווייט פון מיין היימאטה
איין עלענדער שטארבען?

ווער וועט אויף מיין קבר
מיין נאָמען פערשרייבען,
עס זאָל א געדעכניש
נאָך מיר חאָטש פערבלייבען?...

לעבען ווילט זיך

לעבען ווילט זיך... אך דאס לעבען
האט אין זיך אזוי פיעל חן,
נאר איך קען גאר נישט דערגרייכען
דאס, וואס ליעב איז, דאס וואס שיין.

לעבען ווילט זיך... נאר איך קען נישט —
כחות דארף מען האבען מעהר...
שטארבען... און פערלאזען אלעס —
אך, דאס איז מיר אויך צו שווער!

און מיין לעבען איז געגליכען,
צו א לאמפ מיט וועניג נאפט:
ווערען ווערט ער נישט פערלאשען,
ברענען האט ער נישט קיין קראפט!...

אַמאָליגע טעג

צושטעלט זיך אין רייהען אַמאָליגע טעג,
פערשוואונדענע טעג פון מיין לעבען.
איך וועל אייך אדורכגעהן פון אנהויב ביז ברעג
און יעדערען „שלום“ אבגעבען.

איך וועל מיר פאר יעדערען געבען א נייג
און שטרעקען מיט ליעבשאפט די האנד אייך;
עס וועט זיך בעווייזען א טרעהר אין מיין אויג —
אנ׳אלטע — זי איז דאָך בעקאנט אייך.

צושטעלט זיך אין רייהען פערגאנגענע טעג!
פערגעסט, וואָס איך האָב אייך געשאָלטען,
עס איז נאָר געוועזען פאר צרות אָהן ברעג,
עס האָט מיר מיט אייך נישט נעגאָלטען.

איהר זענט אזוי חשך׳דיג פינסטער געוועזען
און שווער, ווי די ריזיגע בערגער,
געהאָפט האָב איך בעסערע טעג פאר מיר זעהן,
אומזיסט אבער — די זענען ערגער!...

דער נעבעל

וואָס זאָל עס בעדייטען דער נעבעל,
וואָס הענגט אזוי דיכט אויף דער שטאָדט?
צי וויל שוין דאָס שטיקעלע הימעל
אוועקרויבען אויך פון אונז גאָט?

צי וויל ער פערשטעלען דאָס פנים
פון מענשען, וואָס געהען אין גאַס,
און זעהן זאָל ניט איינער דעם צווייטען,
די בליקען, די בייזע, פול כעס?...

צו איז איהם די זון גאר א שאָדען,
וואָס ליכט נאָר צו גזלה און זינד,
און האָט זי פון מענשען פערהאנגען
מיט נעבעל געדיכטען אצינד?...

וואָס זאָל עס בעדייטען דער נעבעל,
וואָס הענגט אזוי טרויריג און שווארץ? —
אנ'אימה בעפאלט מיין נשמה,
עס טרויערט און ציטערט מיין הארץ...

איך ווייס ניט...

איך ווייס ניט וואָס האָב איך,
איך ווייס ניט וואָס פעהלט מיר;
איך ווייס נאָר — די ליכטיגע
זון איז פערשטעלט מיר.

איך ווייס ניט וואָס זינג איך,
צי ליעבע, צי צאָרען;
איך ווייס נאָר — מיין הארץ איז
פערשרפ׳ט געווארען.

איך ווייס ניט צי לעב איך,
צי בין איך געשטאָרבען;
איך ווייס נאָר פערשימעלט
איז אלץ און פערדאָרבען...

שלום

איך וועל מאכען שלום
מיט דעם לעבען:
וועט עס עפעס געבען
ווייל איך נעמען — —
כ'וועל מיך קיינמאל קלעמען — — —
ס'איז א חלום, ס'איז א חלום!...

וועט מיין ליעבסטע קומען
מיך בעגליקען,
וועל איך פעסט זי דריקען
ווייך און ווארעם
אין מיין ארעם;
טאמער ניט — זי האט פערלאזען —
וועל איך אויך קיין טרעהר ניט לאזען,
און מיין הארץ בעפעהל איך: שטומען!

איך וועל מאכען שלום
מיט דעם לעבען:
כ'וועל מיך קיינמאל קריגען
מיט דעם מזל, מיט דעם הארטען, —
כ'וויל אביסעל רוהיג ליעגען,
רוהיג ווארטען...

שא, מיין ליעבער,
כ'שליעם די אויגען — — —
אלץ פאריבער, אלץ פערפלויגען — — —
ס'איז א חלום, ס'איז א חלום! ...

ביי די ביימער

הינטערען שטעדטעל, וואו די ביימער
שטעהען שטאלץ און פריי און שלאנק,
געה איך אום אצינד געבויגען,
מיער פון לעבען, עלענד, קראנק.

הויכע ביימער, אלטע ביימער!
רוף איך מיט א מאטען קול,
קוקט אַז אייער פריינד דעם אלטען,
און דערקאנט מיך פון אמאָל.

אָה, דערקאַנט מיך, ליעבע ביימער!
גיעסט אריין מיר אויף דאס נייע
אין מיין הארצען לוסט און ליעבע,
ווי אמאָל אין שעהנעם מאי.

וועקט מיך ווייטער אויף צום לעבען,
ווארעמט אַז מיין קאלטעם בלוט,
קעהרט מיך אום צום נייעם לעבען —
נייע קרעפטען, פרישע מוט!

איהר געדענקט דאָך מיך פון פריהער,
ווען איך האָב עס אלץ געהאַט,
לאָזט מיך ביימער, איצט ניט וועלקען,
ווי אין הערבסט־צייט אייער בלאַט...

דאָס בוימעלע

און זעהסטו דאס בוימעל, וואס וואקסט אויף דעם פעלד
אהן פריינד, אהן חברים, אליין?
עס שאקעלט זיך טרויריג און דאווענט פאר גאט,
וואס בעט עס, — ווער קען עס פערשטעהן!

עס בעט נישט קיין פריהלינג, קיין ווארימען שטראהל —
וואס נוצט עס דעם עלענדען קינד?
עס וויינט נאר און בעט זיך געוויטער ביי גאט.
עס זאל איהם צוברעכען דער ווינד!...

*
*   *

עס שאקעלט דאס בוימעל זיך הין און צוריק —
עס ווערט ניט צובראכען... אה וואס איז דאס גליק?
וואס טויג אזא לעבען — אין אייביגען שרעק? — — —
אה, איינמאל א בראך — און גענוג, און אן עק!..

דו פרעגסט...

דו פרעגסט מיך, מיין פריינד, ווי אלט איך בין שוין,
איך וואלט עס דיר גערן דערצעהלען:
גאר גלויב מיר, מיין פריינד, איך ווייס ניט אליין —
עס האט ניט געלוינט זיך צו צעהלען...

דער קארגער צעהלט געלד, דער גליקליכער — טעג,
מען צעהלט וואס ס'איז ליעב, וואס ס'איז טהייער:
מיין לעבען, א, פריינד, איז א וויסט־לאנגער וועג,
און פונקט פאר א יאהרען, ווי הייער...

אויב מיין לעבען הייסט ליידען, דאן לעב איך שוין לאנג,
דאן האב איך גענוג זיי, די יאהרען :
אויב לעבען הייסט הערען פון גליק חאטש א קלאנג
דאן בין איך נאך גאר ניט געבארען...

פון טאָל

גאָט, נעם מיך פון טאָל פון בעטריעבטען ארויס,
ווען ניט געהט מיין לעבען, מיין חיות מיר אויס.
דאָ לעשט זיך מיין זעעלע, אזוי ווי א ליכט,
וואס צאנקט אין א שענק מיט שכורים געדיכט;
דאָ שלעפּ איך מיך אום, דערשראָקען און בלאס,
אזוי ווי א פערבלאנזשעטע קינד אין א גאס...

דער שטויב פון דער וועלט...

דער שטויב פון דער וועלט איז געפאלען אויף מיר,
און קראנק בין איך, קראנק;
די ליעבע — זי וועלקט טיעף אין הארצען ביי מיר,
אין קאפּ — דער געדאנק...

און ווער קען מיך היילען? נישטאָ אזא מענש,
נישטאָ אזא לאנד!
און וואלסטו דעם הימעל דערגרייכען געוואלט —
ווי קורץ איז דיין האנד..

געדאנקען.

1.

דער מענש.

דער מענש — ער האט הויכע פערלאנגען.
די כחות — ווי שוואך און ווי קליין!
איהם ווילט זיך דעם הימעל דערלאנגען,
און קען אויף דער ערד קוים אומגעהן.

איהם ווילט זיך די גאנצע וועלט ליעבען
און לינדערען יעדערענס „אוי“ —
און ליעבע איז קוים איהם געבליבען
פאר אן אריםער, זינדיגער פרוי...

2.

פרויען.

פערזוימט האט זיך משה אין הימעל,
דאס פאלק האט נאך גאט זיך פערבענקט —
אן אנדערען גאט זיך צו מאכען,
האבען פרויען די ציהרונג געשענקט.

א, היינט זענען אנדערע פרויען —
עס בייטען זיך ציימען, א שרעק!
די היינטיגע פרויען פאר ציהרונג
זיי שענקען דעם גאט אייך אוועק..

3.

א קאמפּלימענט.

כ.האב מיט איהר געשערצט, געלאכט,
קאמפּלימענטען איהר געמאכט
און מיין עהרען ווארט געגעבען,
אז איך ליעב זי ווי מיין לעבען.
אך, ווי וואלט עס איהר פערדריסען,
ווען זי וואלט מיין לעבען וויסען ?!...

4.

מיינע טעג.

ביטער איז געווען מיין נעכטען
און דער היינט איז אויך פול זארגען—
און דער היינט און נעכטען—ביידע
שאַפען, וועבען מיר מיין מארגען.

אַ, אזעלכע צוויי שלימזל׳ם
קענען רעכטס דען עפּעס מאכען ? —
ס׳וועט ארויס קומען א מארגען
נאַר צום חוזק, נאַר צום לאכען...

.5

מיינע ליעדער.

כ'האב געשריבען מיינע ליעדער
נאר מיט טינט מיט שווארצען.
ווען איך לעז זיי, דאכט מיר זעה איך
רויטעם בלוט פון הארצען.

וואס איך לעז די ליעדער מעהרער
ווערט אלץ רויטער, רויטער.
וואס איך שרייב די ליעדער, מעהרער
ווער איך בלייכער, טויטער...

6

מיין פריינד.

מיין פריינד! מיט־דער וועלט וועסטו גארנישט ניט מאכען —
און האט זי פון דיר נאר גענומען צו לאכען.
דאן מוזטו ענטלויפען, דאן מוזט זיך בעהאלטען,
אין ערגיץ א ווינקעל, א וויסטען, א קאלטען.

מיין פריינד! מיט דער וועלט וועסטו גארנישט ניט מאכען.
עס האט שוין געטראפען א זעלכענע זאכען.
די וועלט, אט די אלטע, די נארישע זקנה,
איז פונקט, ווי א קינד נאך, אנ'עקשנ'טע איינע...

7.

גאָט'ס פּוסבייגקעל.

דער גרויסער, פרייער הימעל
דאָס איז דאָך גאָטעס טהראָן,
און ריין איז גאָטעס הימעל
פון אייביג־אייביג־אָן.
די ערד — דאָס איז זיין בייגקעל
— אזוי זאָגט גאָט אליין
צי פּאסט דיר גאָט דיין בייגקעל
זאָל זיין אזוי ניט ריין ? —

8.

דער בלינדער.

אָט איז ער געקומען, דער אָרימער בלינדער
און האָט אויפ'ן הויף זיך געשטעלט,
עס ציהט זיך דאָס קלעגליכע ליעד זיינס : א בריו'ער !
איך זעה ניט די ליכטיגע וועלט !

עס ריהרען זיך הערצער, עס ווייזען זיך טרעהרען,
מען ווארפט איהם פון פענסטער פיעל געלד;
און שטיל ווערט דער בלינדער, ער איז שוין בערוהיגט—
ער זעהט שוין די ליכטיגע וועלט !

9.

די נאַכט.

די נאַכט רוקט זיך אָן, די נאַכט רוקט זיך אָן
די אוראַלטע, פינסטערע נאַכט,
און רוהיג און שטיל בעהערשט זי דעם טראָן
מיט חשך און פינסטערער מאַכט.
און ס'דאַכט זיך זי רעדט: נו, זאָגט איהר אליין,
צי איז דען ניט בעסער פאַר אייך:
ווי רוהיג און שטיל! קיין פרייד, קיין געוויין,
עס שלאָפען זיך אָרים און רייך!

10.

אַלטער גלויבען.

אלטער גלויבען, אלטע האָפנונג
ציהט זיך פון מיין הארץ ארויס —
אָבגעוואָהנט האָט איהר דאָרט יאָהרען,
איצט איז אייער צייט שוין אויס!

כ'האָב דערקענט אייך פאַלשע שכנים,
איהר פערשפּרעכט אלץ זילבער, גאָלד,
און איך בין שוין אלט געוואָרען,
און איהר האָט נאָך אלץ נישט בעצאָחלט!...

צום לעבען

לעבען זאג מיר, וואס דו האסט
און איך פרעג נישט, וואס עס קאסט;
שטעלען שטעל דעם העכסטען פרייז,
אבער עפעס שעהנס בעוויין.

כ'האב געהאט אן אידעאל —
ווי אין וואלד א ריינער קוואל,
אנגעריהרט האב איך איהם קוים
איז צורינען ער ווי שוים...

כ'האב געליעבט א פרוי — איהר בליק
האט געשאפט מיר פרייד און גליק;
כ'האב דערקענט זי — ערשט א שלאנג
און דאס הארץ איז וויסט און באנג...

כ'האב געקעמפפט פאר מענשען־גליק
לויז צו מאכען זיי פון שטריק;
כ'האב געהאפט, געגלויבט, ווי א קינד:
דאך די בלינדע בלייבען בלינד.

האב איך באלד פערלאזט דעם מארק
און געשטיגען אויף א בארג;
כ'האב דעם העכסטען שפיץ בעזוכט
און — — די איינזאמקייט פערפלוכט!

וואס־זשע האסטו, לעבען, נאך,
אויסער זיעבען טעג אין וואך,
אויסער אונזער שווערען יאך
און דעם טויט, דעם טויט דער נאך...

VI.

די הוים.

מיין צוריקקעהר אַהיים

1.

אומגעוואַנדערט און געוואָגעלט
האָב איך אין דער פרעמד פיעל יאָהרען
איבערדריסיג און פערמאוסט
איז דאָס לעבען מיר געוואָרען.
אַ, די גרויסע שטעדט, די גאַסען
מיט די ריזיג־הויכע מויערן
האָבען מיך אַזוי געשראָקען —
כ'פלעג דאָרט נאָך מיין היימאט טרויערן:
נאָך דעם קליינעם, ליעבען שטעדטיל
נאָך די געסליך, — עלענד, אָרעם :
נאָך די שטיבעלעך די קליינע —
נאָך די לעבעדיגע קברים.
נאָך די קברים ! דאָך געצויגען
האָט מיך צום בית־עלמין אַלטען —
אַ, ווי פיעל זכרונות ליעבע
ליעגען דאָרטען טיעף בעהאַלטען.
טיעף בעהאַלטען דאָך וועל איך זיי
פון דער ערד צוריק אויסגראָבען,
מיט פערשטאָרבענע וויעדער זעהן זיך,
ווי פיעל נחת וועל איך האָבען !
כ'האָב די גרויסע וועלט פערלאָזען,
בין געפלויגען ווי אויף פליעגעל,
צו מיין שטעדטיל, וואו געשטאַנען
איז אַמאָל מיין קינדהייטס וויעגעל.

2.

כ’האב דערקענט דיך, ליעבעס שטעדטיל,
האסט זיך פיעל ניט אומגעביטען!
איך דערקען די געסלעך דיינע
און דעם גרויסען מארק אין מיטען.
אח, ווי טרויריג ווייזט ער אוים מיר:
אלע הייזער אלט געווארען,
און די שויבען פון די פענסטער
קוקען פינסטער, פול מיט צארען!...

* *
*

חיים לייזער’ס הויז — וואו איז עס
מיט דעם גאניק מיט דעם לאנגען,
וואו עס פלעגט זיך שטענדיג הערען
לוסטיג לאכען און געזאנגען?
רייך געוועזן איז חיים לייזער
און א בעל הבית אן עכטער,
א פרנסה שטוב א גרויסע
און צוויי שענע, יונגע טעכטער.
איך געדענק די עלט’רע, ביילע,
מיט די שווארצע, גרויסע אויגען,
וועלכע פלעגען שטענדיג לאכען
און מיין הארץ דאן צוגעצויגען.
כ’פלעג אפט קומען אויפ’ן גאניק
אין די זומער־נעכט צו זיצען
מיט די טעכטער, מיט די שיינע,
און פלעג פרייליך שיטען וויצען.

זייער לאכען פלעגט דאן קלינגען,
ווי דאס ליעד פון נאכטיגאלען —
אך, וואו זענט איהר, ליעבע טעכטער,
אח, וואו זענט איהר איצט פערפאלען?
שלעכטע צייטען! חיים לייזער
איז פערארימט לאנג געווארען,
נאך אמעריקע די טעכטער
זיינען גלייך אוועקגעפאהרען.
דאס האט מיר דערצעהלט די מוטער
מיט פערוויינטע, פייכטע אויגען:
„מיינע לוסטיגע צוויי פייגעל
זיינען איבער ים פערפלויגען!“
„מיינע לוסטיגע צוויי־פייגעל!“
האט זי מיט די הענד פערבראכען —
„זעהט, א תל פון הויז געווארען,
און דער גאניק איז צובראכען“...

3.

ניט פערגעסען אויף דעם שולהויף,
וואו עס שטעהט די תלמוד תורה,
כ׳האב בעטראכט זי נאר פון ווייטען,
וויל פון נאהענט איז א מורא...
כ׳האב דערקענט די אר׳מע קינדער —
בארפוס, נאקעט און דערשלאגען;
און געריהרט פון זייער עלענד
האט דאס הארץ געוואלט וואס זאגען:
א, איהר תלמוד־תורה קינדער!
כ׳קוק אויף אייך מיט פייכטע אויגען —
ספרים טראגט איהר ניט אין ראנצעס —

וואָס־זשע געהט איהר איינגעבויגען?
וועלכע שווערע משא קרימט אויס
יונגערהייט נאָך אייער רוקען?
איז די תורה אזוי שווער אייך
אַדער איז דאָס ברויט צו טרוקען?“
נאָר זיי האָבען ניט געענטפערט,
האָבען קענטיג שוואַך פערשטאַנען:
אויסגעשטעלט די אויגען, פראַגענד:
אָט די ווייכקייט קומט פון וואַנען?...
זיי, די אָר׳מע און יתומים
זיינען נאָר געוועהנט צו ווילדע
קולות, קניפּען און קולאַקעס,
אַבער ניט צו ווערטער מילדע...

4.

כ׳האָב געוואָלט זעהן דעם בית המדרש,
בין אין איהם אַריינגעגאַנגען —
אח, ווי הערצליך און ווי פריינדליך
האָט מיך יעדער דאָרט עמפּפאַנגען!
אַ בעקאַנטער, צי אַ פרעמדער
האָט זיין האַנד מיר אויסגעצויגען
און עם האָט „שלום עליכם“
העל געלויכטען אין די אויגען.
כ׳האָב דערקענט די אָרמע ברידער,
צווישען זיי אויך חיים בער׳ן,
מיין אַמאָליגען מלמד —
כ׳האָב דערקענט איהם אָן זיין שטערן
מיט די פיעלע, פיעלע קנייטשען,
טיעפער זיינען זיי געוואָרען...

„וואס־זשע מאכט איהר ליעבער רבי,
ווי האט איהר געלעבט די יאהרען ?
און ביי טאג אין שוהל וואס טהוט איהר ?
ס'איז מיר עפּעס ניט געפעלען,
אדער זענט איהר רייך געוואָרען
און האט אויפגעהערט צו קנעלען ?“
ליעבער זוהן ! האט ער געענטפערט —
כ'בין ניט רייכער, ס'האט מיין צעטיל
ניט געוואונען, דאך בין איך שוין
אוים מלמד אין מיין שטעדטיל.
ליעבער זוהן ! אויף אונז'רע אידען
קומט א צרה נאך א צרה ;
מעהר נישטא שוין יענע יאהרען —
קיינער דארף ניט קיין גמרא !
מ'לעהרענט אוים נאר איצט דעם אינגעל
עפּעס דאווגען, עפּעס ברכה,
עהדער נאך ער ווערט בעל מצוה
ווערט פון איהם א בעל מלאכה !“
— וואס־זשע טהוט איהר ליעבער רבי,
וואו־זשע נעמט איהר זיך צום לעבען ?
„כ'האב פערקויפט, מיין זוהן, דאס שטיבעל
און מיין טאכטער אויסגעגעבען.
דו געדענקסט מיין קליינע שטיבעל,
מ'האט געדארפט עס איבערבויען,
דאך איך קען עס ניט פערגעסען,
ס'ציהט דאס הארץ, א, מענסט מיר טרויען...
נאר צוריק די אייג'נע מעשה...
שטותים ! כ'האב געמוזט פערקויפען ;
דו געדענקסט דאך נאך מיין בתולה...
און די יאהרען, אוי זיי לויפען...

לאָזען זיצען איז קיין תכלית,
ז'איז געווען א היבשע בתולה,
נאָר אין אָרימקייט וואָס העלפט עס?
שעהן אָהן געלד איז ניט קיין פעולה.
פאר א בעל־מלאכה... מילא...
נאָר פערדעקען מיט א שלייער...
— וואָס־זשע טהוט איהר איצטער רבי?
„כ'זופ ביי טאָג אביסעל זוהר".
— ניין — איך מיין פון וואנען לעבט איהר?...
„פרעג, מיין זוהן, ניט — לאָז צופריעדען —
מיט דעם בורא'ם הילף — עס לעבט זיך,
ווי עס לעבען אלע אידען..."

5.

אין בית מדרש אין א ווינקעל
האָט א אינגעל זיך פערקליעבען
און מיט גרויס געפיהל, התמדה
האָט ער עפעס דאָרט געשריעבען.
כ'האָב בעטראכט איהם—הויט און ביינער
און די בעקלעך איינגעצויגען,
האָט קיין צייכען פון א פנים,
נאָר עס פינקלען זיינע אויגען.
איך בין צו איהם צוגעגאנגען
און געפרעגט: וואָס שרייבסטו ליעבער?
ער האָט זיך פערשעמט, דערשראָקען
און געציטערט ווי אין פיבער.
גאָר נישט — האָט ער קוים געענטפערט —
כ'האָב זיך ליעב צו מאָהלען תמיד...
כ'מאָל פון גרויסע לייט די בילדער —
אויף מיין ארבייט איז דער עמוד...

אין דער היים איז ענג און פינסטער
און די קליינע קינדער שרייען,
שרייב איך דא מיר אין בית מדרש —
כ'מאל איצט — „הבל'ן הרג'ט קין”...
ס'האט געזעהן אמאל דער דאקטער
מיינע ארבייט, די פאפיערען —
כ'וואלט א „לייט” געוועזען, זאגט ער
ווען געקענט וואלט איך שטודירען.
ס'האט מיין טאטע שטארק צעלאכט זיך
אויף דעם דאקטער'ס רייד אין גאנצען:
מיין זוהן שיקען אין די קלאסען, —
אפשר זאל איך געהן איצט טאנצען...”

6.

טרויריג בין איך פון בית מדרש
און בעטריעבט ארויסגעגאנגען,
פול מיט וועהמוטה, פול מיט זארגען,
פול מיט נארישע פערלאנגען...
כ'האב געלאזען געהן זיך ווייטער
געהן און געהן... איך זאל פערגעסען
מיינע שווערע, גרויסע ליידען,
וועלכע דריקען מיך און פרעסען.
געהענדיג פערטיעפט אין טרויער
בין איך צו דעם טייך געקומען
און א טיעפער, אלטער קומער
האט מיין זעלע דורכגענומען.
זיי געגריסט מיר, ליעבעם טייכעל,
א, ווי פלעג איך נאך דיר בענקען!

שטעהענדיג ביי גרויסע ימים
פלעג איך דאָרט אויף דיך געדענקען.
רוהיג, שטיל פליסט דיינע וואסער,
ביי דיר קאָכען ניט קיין חוואַליעס.
דיינע שיפען — שטיקלעך שמאטעס
שווימען — צייכענס פון דעם דלות.
זומער צייט אין דיינע וואסער
וואָלט א תענוג ווער געפינען.
טריקענסטו דאן אויס אין גאנצען,
דיינע וואסער ווערט ענטרינען...
ווינטער צייט ווערסטו פערפרוירען
און מיט מיסט פערדעקט, פערשאָטען...
דאָך האָב איך דיך ליעב, מיין טייכעל,
כ'וואָלט פון דיר ניט אָבגעטראָטען.
אמת, כ'האָב געזעהן שוין טייכען,
וואו די חוואַליעס ווארפען, ברומען,
וואו דאָס וואסער — שטארק און מעכטיג,
דאָך בין איך צו דיר געקומען.
יאָ, צו דיר האָט מיך געצויגען,
דאָרט בין איך געוועזן א פרעמדער, —
— איך געדענק, ווי ביי דיין וואסער
פלעגט מיין מוטער וואַשען העמדער...
און דערמאָן איך אין מיין מוטער
ווערען ד'אויגען פול מיט טרערען...
נעם זיי צו צו דיר, ליעב טייכעל,
וועסטו טרוקען קיינמאָל ווערען...

7.

קומענדיג א היים, צום זיידען,
דאָרט איז מיין קוואַרטיער געווען —
האָט די באָבע מיר א גאַנצע
לעקציע אָנגעהויבן לערנען:
„וואו ביזטו דאָס אויסגעווען?
און אונז האָסטו גאָר פערגעסען;
האָסט זיך נאָר דערמאָנט צו קומען
ווען פערוואָלט האָט זיך דיר עסען...
מילא איך בין דיר עס מוחל —
האָט זי ליעבליך צוגעגעבן —
ביזט א יונגערמאַן, עס ווילט זיך
אומשפאַציערען, ס'ווילט זיך לעבען.
איך בין אויך אמאָל געווען
יונג און ליעב געהאַט צו שפּיעלען;
אך, וואָס איך פלעג אויסשפּאַציערען
און קיין מיעדקייט קיינמאָל פיהלען.
איצטער... אוים! נאָר אין מחשבות,
כ'האָב פערריעדט זיך און פערגעסען,
ביזט א הונגעריגער נעביך,
נעהם אויף גיך און וואַש זיך עסען".
גוט האָט מיר געשמעקט דער באָבעס
איהרע איינפאַכיגע שפּייזען:
שמאַלץ מיט רעטאַך... אין דער פרעמד דאָך
האָב איך ניט געקענט ס'דערווייזען.
לאַכט איך, ברידער, פון דעם מאכל,
וואָס איהר ווילט דאָס זאָגט און רעדט אייך —
איך בין דאָך ביי מיינס — עס שמעקט מיר
אונזער מאכל — שמאַלץ מיט רעטאַך...
און אויף פליש — האָט מיר די באָבע

ווייך געזאָגט — ניט האָב פעראיבעל —
וועסט אין שטאָדט א לויט ניט קריעגען,
זאָלסט בעצאָהלען האָטש א רובעל.
די קצבים ווײנען קלאָגען,
ווילען מאכען אן אסיפה:
צעהן שטיק האָבען זיי געקוילעט,
און דער רב געמאכט האָט טריפה...
די קצבים — גראָבע יונגען,
פרעג, וואָס ווילען זיי דען האָבען ?
זאָל מען דען דעם שלחון־ארוך
מיט די „נאָך זאכען" בעגראָבען ?...

8.

שבת פריה בין איך געגאנגען
אין בית מדרש מיט'ן זיידען,
אין דעם זעלביגען בית מדרש,
וואו איך האָב אמאָל אין פריידען
אין מיין קינדהייט נאָך געדאווענט
מיט'ן טאַטען פון איין סידור...
און דערמאָהן איך יענע צייטען
הויבט דאָס הערץ אַן פרעהען וויעדער...
און עס הייבט אַן מעכטיג קלאַפּען
און צו ווײנען און צו בעטען...
און איך פיהל מיך, ווי מלאכים
וואָלטען קושען מיך און גלעטען...
אין דעם זעלביגען בית מדרש —
אַט דערקען איך זי, די בימה,
וואו דער חזן זינגט, צוגיסט זיך
אויף זיין טרויריג־זיסער, שטימע.

אַך, ווי טרויעריג זינגט דער חזן!
ס'העלפט איהם אונטער נאָר איין בחור —
וואָס־זשע וויינט ער? אויף דעם אפשר
וואָס עם קלעקט איהם ניט דער „וואָכער"?
אַ, וואָס רייסן זיך די טענער
מיט אזא געבעט און ברומען?
אפשר, וואָס די שבירות זיינע
איז פון גבאי שווער בעקומען?
אַ וואָס שפּרייט ער זיינע הענד אויס
און ער בעט זיך ביי דעם עולם?
אפשר וויינט ער וואָס זיין האָפנונג
איז בלויז אלול דער בית עולם?...
נאָר געענדיגט האָט דער חזן,
אויסגעזונגען — זיך אַ היות,
אָנגעהויבען האָט דער גבאי —
צו פערקויפען די עליות
ווי אמאָל... ניט אומגעביטען
האָט מען נאָך דעם טאַרג דעם ווילדען:
און ס'פערקויפט זיך משה'ס תורה
אויפ'ן רובעל, אויפ'ן גילדען.
שישי איז נאָך אַלץ אַ יקרות
און דער מקח ברענט פלאַם פייער...
און רביעי און חמישי
איז נאָך עד היום ניט טייער.
יאָ צו ששי נאָך עד היום
האָט ר' בער אַ גרויסע תאוה:
אָט־אַ קריכט ער אויפ'ן בימה
און ער בלאָזט פון זיך מיט גאוה!
און ער געהט אַראָפּ פון בימה,
גלעטענדיג דאָס גראָבע בייכעל,

ווי געזאָגט וואָלט ער: רבותי,
ששי איז א גרויסער מאכל!
עפּים פיהל איך מיך נאָך ששי —
בין א בעל בית א יוסטער,
בין ר׳ בער... איהר קענט ר׳ בער׳ן!
ניט קיין שניידער, ניט קיין שוסטער...
און די שניידער און די שוסטער
קוקען אויף ר׳ בער מיט פּלוכען....
אָך, ווי וואָלטען זיי, די ארמע,
ווען א שישי אויך פערזוכען.
אָ, פאר וואָס איז זיי בעשערט נאָר
מאָגערעס דאָס גאנצע לעבען?
האָטש א שטיקעל פּעטע תורה —
דאָס אויך וויל מען זיי ניט געבען!

9.

זונטאָג ,פריה בין איך געגאנגען
אויפ׳ן מארק הין און ווידער,
צו בעקוקען און בעטראכטען
פון וואָס לעבען מיינע ברידער.
אָ, דעם גרויסען מארק מיט בלאָטע
האָט מען אונז אוועק געגעבען:
נעמט מען צו דעם מארק מיט בלאָטע,
נעמט מען צו אויך אונזער לעבען...
צווישען פיעלע נייע קרעמער
האָב איך קוים דערקענט נאָר איינע, —
זאָל דאָס ווייבעל זיין דען רחל,
זאָל עס רחל זיין די שעהנע?
רחל, רחל — בנאמנות!

איך דערקען זי נאָך פון ווייטען —
חאָטש זי האָט זיך אומגעביטען.
גאָר ניט די פון יענע צייטען,
ווען איך בין צו הויז געוועזען
און געקענט זי נאָך אלס פריילין...
איך געדענק נאָך איהרע אויגען
מיט די בליקען, ווי די פיילען.
רחל רחל, ליעבע רחל!
בין איך צו איהר צוגעלאָפען —
ביזט א קרעמערין געוואָרען?
זאָג, ווי האָט זיך עס געטראָפען?!
אַ, דערצעהל מיר, ליעבע רחל,
וואָס האָט דיך געבראכט צו דאנען?
ביזט געווען א שטאָלצעס פריילין
און פלעגסט לעזען אַפט ראָמאנען.
און דיין פרייע ברוסט — פול לעבען,
פלעגט זיך, לעזענדיג, אויפהייבען.
און מיט דיינע שוואַרצע אויגען
פלעגסטו קוקען ווייט, און גלויבען.
איך געדענק דאָך דיינע טרוימען,
פלעגסט זי עפטער מיר פערטרויען.
און א וועלט פול גליק און ליעבע
פלעגסטו דאמאָלס זיך אויסבויען.
און די וועגען צו דיין צוקונפט
האָסטו אויסגעשיט מיט בלומען!
וואו - זשע זיינען דיינע גליקען,
ווי ביזטו דערצו געקומען?
אין א קרעמעל — ענג און פינסטער —
זיצטו איצט פערדעקט מיט טרויער,
און די שיינע אויגען דיינע

קוקען אויס'עט אויף א פֿויער...
און די זיסע שטימע דיינע,
וועלכע פֿלעגט ראָמאַנסען זינגען,
ווערט איצט הייזעריג און טרוקען
מיט דעם קונה זיך צו דינגען...
טרויריג האָט זי מיר געענטפֿערט:
מאַלע וואָס עס איז געוועזען —
בין אַמאָל געווען פֿערנאַרישט,
און געהאָפֿט, געגלויבט, געלעזען.
און מיין יונגעם בלוט פֿלעגט קאָכען
פֿלעגט זיך אַנצינדען און זידען
און פֿלעג גלויבען דאַן און האָפֿען
אויף אַזוינס, וואָס ניט פֿאַר אידען...
און די יאָהרען פֿליהען, פֿליהען,
און איך ווער אַלץ עלטער, עלטער...
די חלומות שווינדען, שווינדען
און דאָס בלוט ווערט קעלטער, קעלטער...
די געביידען אַלע מיינע,
פֿיהל איך, הויבען אָן צו פּלאַצען
און איך הער אין גאָס די ווייבער
מיינע יאָהרען, ווי זיי שאַטצען...
כ'האָב געהערט עס, און מיין יוגענד
האָב איך שטיל בעוויינט מיט טרערען,
און געמוזט האָב איך א כלה
פֿאַר דעם ערשטען חתן ווערען...
יאָ געמוזט: מיין גוטע מוטער
האָט געוואָלט פֿון מיר זעהן נחת:
„ווער מיין ליעבעם קינד א כלה,
אונז'רע שונאים אויף להכעים".
און זי האָט דערלעבט דעם נחת,

וואָס זי האָט געוואַרט פיעל יאָהרען :
ער — אין שטעדטעל גיעט אָב „שטונדען“
איך — א קרעמערין געוואָרען !...

* *
*

ווייניג נחת, ליעבעס שטעדטעל,
האָב איך איצט אין דיר געפונען,
פון אמאָל דיין חן, דיין ביסעל
איז שוין אויך פון לאַנג צערונען.
כ'האָב נעבענגט נאָך דיר פון ווייטען,
כ'פלעג אויף דיר דאָרטען וואַרטען, האָפען —
אָר'מער, טויטער, ווי געלאָזען,
האָב איך איצטער דיך געטראָפען !

קוידאַנאָוו—קאָוונאָ, 1998.

אין קלויז

כ'קום אריין אין קלויז אין אלטען —
אַך, ווי טרויריג, טריב און דונקעל!
ליידיג אַלע בענק, — דער שמש
דרימעלט שטיל נאָר אין אַ ווינקעל.

וואו־זשע זיינען די בחורים
ביי די גמרות מיט דעם ניגון,
וואָס ער פלעגט מיר די נשמה
דאָ דערהויבען דאָ, פערוויעגען?

וואו־זשע איז דער הויכער „תנו"
פון דעם קלעצקער, פון דעם בעלזער,
מיט די זיסע שטאַרקע טרעלען,
אויסגעדרעהט פון יונגע העלזער?

וואו־זשע זענט איהר אַלע קולות?
אַך, ווי באַנג אין קלויז דאָס שטומען?
און דער אַלטער שמש ריהרט זיך
און איך הער איהם טרויריג ברומען:

שעהן פון דיר, דו גוטער אורח,
דו געדענקסט נאָך אַלטע יאָהרען...
יענע קלעצקער, יענע בעלזער
זיינען טאַטעס שוין געוואָרען.

וואַגלען, פּלאָגען זיך אין גלות,
אין דעם וויסטען, אין דעם לאנגען,
און די קלעצקערם, בעלזערם קינדער
זיינען ווייט אוועקגעגאנגען...

אין דער חיים

דרויסען גיעסט דער רעגען,
און עס וויינט דער ווינד:
אין דער חיים צו זיצען,
אוי, ווי גוט איז ציינד!

ס'מורמעלט שטיל די מאמע:
ס'קומט דער ווינטער אן!"
טרויריג איז איהר שטימע,
דאך ווי ליעב דער טאן:

נעבעלדיג די שויבען,
דונקעל איז אין שטיב, —
דאך צו זיצען דארטען
אוי, ווי ס'דארף זיין ליעב.

אומעטיג דער טאטע,
אומעטיג פערטראכט,
דאך זיין שטומע ליעבע
אלע אונז בעוואכט.

איכה

ס׳נעהמט מיר דורך דער אלטער טרויער
אין דעם ניינטען־אב ביי נאכט — —
כ׳הער, עס פאלט פון שטאדט דער טויער
און עס פלאקערט אויף די שלאכט.

ווי צורייצטע חיות לויפען
אין דער שטאדט דעם פיינד׳ס חילות
און אין זייער ווילדען לאכען
ווערט פערטויבט דעם פאלקס יללות.

כ׳זעה א העליש־רויטען פייער
שלאגט זיך אב אויף טויזענד מיילען
און עס טראגען זיך פון פונקען
ביז צום הימעל דיקע זיילען...

וואס ערווארבען האט יהודא
דורך פיעל יאהרען לאנגע, שווערע,
זעה איך ווערד פערוויסט, פערניכטעט
מיט׳ן לעבען, מיט דער עהרע...

ס׳נעהמט מיך דורך דער אלטער טרויער
אין דעם ניינטען אב ביי נאכט —
אויף דער ערד, דעם קאפ געבויגען,
זיץ איך אבל׳דיג, פערשמאכט...

און די שוהל איז פול מיט שאָטען,
פול מיט מתים, ווייסע, בלייכע — — —
ירמיהו שטעהט פאר ד׳אויגען,
שפרייט די הענד איז גמערט: איכה!...

אויפ'ן ניל

שווימט דאָס קעסטעל אויפ'ן טייך,
אויפ'ן גרויסען ניל,
שווימט דאָס קעסטעל רוהיג גלייך,
שווימט דאָס קעסטעל שטיל.

און די חוואַליעס רוישען נים.
ריהרען זיך נאָר קוים,
ווי זיי וואַלטען ציטערען
אויפהייבען א שוים.

און די חוואַליעס געהען שטיל,
געהען זאכט און לינד,
ווי זיי וואַלטען היטען זיך
טהאָן א לייד דעם קינד.

אַ, די חוואַליעס זיינען דאָך
נישט ווי פּרעה האַרט:
נים דערטרינקען וועלען זיי
דעם, אויף וועמען ס'וואַרט.

א געדריקטעס, שוואכעס פאָלק
אונטער שטאַרקע הענד,
וואָס עס טרינקט זיך אין זיין שוויים,
ביי די ציגעל־ווענד.

אַ, די חוואליעס זייַנען דאָך
נישט ווי פּרעה שלעכט.
ניט דערטרינקען וועלען זיי
משיח'ן פון קנעכט.

שווימט דאָס קעסטעל אויפ'ן טייך,
אויפ'ן גרויסען ניל,
און די חוואַליעס טראָגען עס
פאָרזיכטיג און שטיל...

משה

איהר ארבייט פון פריה,
איהר ארבייט ביז שפּעט,
ביי'ן ציגעל און לעהם ;
איהר גראָבט און איהר קנעט
און מויערט — פאַר פּרעה'ן
פּאַלאַצען און שטעדט.

איך פיהל אייער לאַגע,
איך פיהל און איך ווייס,
איך זעה אויפ'ן שטערן
די טראָפּען פון שווייס.

זיי רינען, די טראָפּען,
אַריין אין דעם ניל,
ער ברויזט דאַן און קאָכט
און קען ניט זיין שטיל...

און טיעפער, און טיעפער
איהר זינקט אַלץ אין זומפּ:
דאָס האַרץ איז פערפרוירען,
דער מח איז שטומפּ.

די אוירען פערשטאָפּט,
די אויגען פערשמירט,
איהר זעהט ניט, איהר הערט ניט,
ווי ר'וואָלט ניט געשפּירט...

און דאָרט אין דער ווייטענס
געפינט זיך אַ לאַנד,
ווי זייד איז דער הימעל,
ווי פערלען דער זאנד.

דאָרט רוישען די ווינדען,
ווי לויטער מוזיק,
דאָרט זינגען די פייגעל
פון אייביגען גליק —
און איהר שטעהט געבונדען
אין קייטען, אין שטריק"...

עס שטעהען די אלטע
און קנייטשען די שטערען
און שרייען: „וואָס וויל ער,
וואָס לאָזט ער אונז הערען?

וואָס קומט ער צו רייצען
אונז אויביגע קנעכט?...
שוין לאנג אז עס דויערט,
עס בלייבט ביי אונז רעכט.
אומזיסט נאָר, אַ ווערסטו
דיין צונג דיר פערדארבען,
מיר וועלען ביי'ן לעהם
און ביי'ן ציגעל שוין שטאַרבען"...

טיעפער ווירקט עס אויף די יונגע
פרישער איז ביי זיי די וואונדען,
און עס האָבען זייערע הערצער
פלאַמענדיג זיך אַנגעצונדען:

און עס קלינגען יונגע שטימען:
איצט, געקומען איז די צייט,
אונזער שווערען יאָך צוברעכען
מיט דער לאַנגער קנעכטען־קייט.

אוים דער פרעה, וואָס ער מאַטערט
אונז אָהן אָנפאַנג און אָהן סוף:
רויבט ביי טאָג די זון, די ליעבע
און ביי נאַכט — דעם זיסען שלאָף.

אוים די שוטרים און די צווינגער,
וואָס זיי גיבען נישט קיין רוה,
מיט די פויסטען און מיט בייטשען
צו דער ארבייט טרייבען צו...

און זיי קוקען ליעב אויף משה'ן
פול מיט האָפענונג אין בליק,
און עס ברעכען זיך די קייטען
און עס רייסען זיך די שטריק.

ווען כ׳צינד די ליכטליך אָן, די אַכט...

פערלאָשען זיינען מיינע שטערען
און פינסטער איז די לאַנגע נאַכט,
דאָך הויבט מיר ליכטיג אָן צו ווערען,
ווען כ׳צינד די ליכטלעך אָן, די אכט!

מיין מאַכט און שטאָלץ איז לאַנג אריבער,
דער ווילדער שונא שפּאָט און לאַכט;
עס לעבט דאָך אויף דער אַלטער גבור,
ווען כ׳צינד די ליכטלעך אָן, די אכט!

עס שטומען אלע מיינע ליעדער
פון גבורה, העלדענטהאט און מאכט,
דאָך קלינגען זיי אין הארץ מיר וויעדער,
ווען כ׳צינד די ליכטלעך אָן, די אכט!

אַנ׳אַלטע טרעהר מיין אויג פערדונקעלט
און האָט עס שיער נישט בלינד געמאכט,
דאָך זעהט ווי העל צוריק עס פונקעלט,
ווען כ׳צינד די ליכטלעך אָן, די אכט!

מיין פריינד, צי דו ווייסט?...

מיין פריינד, צי דו ווייסט,
וואַס הייסט און בעדייט
אַ ביטערע צייט?...
צי פיהלסטו וואַס הייסט
אַ פאַלק אין אַ צער,
אַ פאַלק אין געפאהר?...

צי פיהלסטו, מיין פריינד
ווי טיעף איז דער וועה,
ווען ס'הערט זיך פון פיינד
אַ בראַנפען־געשרעה:

אַט זעהסטו — ער קומט
מיט רציחה און וואוט,
אַט הערסטו — ער ברומט,
און דאַרשט נאָך דיין בלוט, —

און האָסט ניט וואוהין
נאָך רעטונג צו געהן,
נאָר סיידען צו איהם,
צום שונא אליין!?...

צי פיהלסטו מיין פריינד,
וואַס איז דאָס אַזוינס,
אַ פאַלק'ל אַ קליינס
און גרוים איז דער פיינד?...

אָהן וואַפען, אָהן מוט...
און האָט ניט קיין שוץ,
און הפקר זיין גוטס,
און הפקר זיין בלוט!...

וואָס מאַכט איהר?

וואָס מאכט איהר, איהר אָרימע ברידער
אין צעהנדליג געפלינדערטע שטעדטלעך?
האָט איהר שוין אָריינגעשטעלט פענסטער?
האָט איהר שוין פערריכט איי'רע בעטלעך?

האָט איהר שוין נדבות בעקומען,
וואָס רעגענט פון אלע וועלט־עקען?
צי וועט עס, אָ, אָרימע ברידער,
די פענסטער אָנגלאָזען האַטש קלעקען?

האָט איהר שוין בעוויינט איי'רע טאַטעס
און מאַמעס, און שוועסטער, און ברידער?
צי ציטערט איהר אלץ נאָך, ווי בלעטלעך
ביי'ן קלענסטען, ביי'ן מינדסטען גערידער?

צי זענט איהר נאָך אלץ ניט פערזיכערט
מיט דעם, וואָס איהר רופט כלומר'שט לעבען?
צי דאכט זיך אייך אלץ נאָך, אז וועניג
האָט איהר זיי קרבנות געגעבען?...

צי גלויבט איהר אין בעסערע צייטען,
אין זיעג, און אין טרייסט און נחמה?
פערבלאָנזשעט א מאָל האָטש די האָפנונג
אין אייער פול־יאוש נשמה?...

דער ווינד

אַ קלאפּ האָט געגעבען דער ווינד אין מיין שטיבעל
און האָט עס אין גאַנצען צעטראָגען:
און באַלד האָט דערהערט זיך אַ קנאַל פון א דונער
און האָט פיעל נפשות דערשלאָגען.

צי קען איך דען צירנען אויף ווינדען און דונער?
צי ווייסען זיי דען וואָס זיי טהו'ן?
עס ברענט נאָר מיין צאָרען: ווי האָט עס געטראָפען
ווען ליכטיג געשיינט האָט די זון?

דעם ווינד און דעם דונער — אָ, זיי בין איך מוחל
זיי זיינען ווי קרעפּטען, דאָך בלינד:
ווי האָט דאַן געלויכטען די זון אָבער, פרעג איך,
און רוהיג געזעהן אזא זינד?...

קידוש לבנה

צוזאמען־געדריקט אין אַ רעדעל, —
אין גאס — שטעהען אידען געבויגען:
מיט ליפּען פערשמאכטע פון הונגער,
מיט בענגשאפט און צער אין די אויגען.

עס שטעהען פער׳יתום׳ט די שטיבלעך
און קוקען אזוי ווי דערשלאָגען,
ווי ז׳וואָלטען אויף זייערע דעכער
דעם יאך פון די מענשען געטראָגען.

און אלץ איז ארום אזוי טרויריג,
אזוי קאלט, אזוי גליטשיק און נאס...
עס רייסט זיך די תפלה אלץ העכער,
עס ציטערט די לופט אין דער גאס...

די קליינע לבנה אין הימעל
האָרכט איין ווי דערשראָקען און בלייך
און שיקט איהרע שטראלען ארונטער
און קוסט אזוי טרויעריג־ווייך...

דער מגיד

אַ לאַנגע באָרד, אַ שעהנע באָרד,
דאָך ניט געפּוצט און ניט געקאמט,
די פּאות לאַג, געגרייזעלטע, —
דאָס פּנים לויכט, דאָס פּנים פלאַמט.

עס הילכט און קלינגט זיין שטאַרקער קול,
עס ציטערן די בית־מדרש־ווענד,
און ווי אַ מלאך זעהט ער אויס
מיט זיינע אויסגעשפּרייטע הענד.

געפּערילט איז דאָס מויל ביי איהם
עס שיטען זיך ווי פונקען פייער
די רייד, דער עולם שטעהט פערטיעפט
און יעדעס וואָרט איז ליעב און טהייער.

ער רעדט פון אַלץ, ער ווייס פון אַלץ,
פון „אייביג לעבען“ נאָכ׳ן טויט.
דעם צדיק „שכר“ פערשפּרעכט ער פיעל,
דער עונש פון דעם רשע גרויט.

ער נעהמט אַ פּסוק פון תנ״ך
וואָס האָט קיין זין און האָט קיין פּשט,
און דרשנ׳ט איהם אהער, אהין
ביז וואַן ער מאַכט איהם קונציג־גלאַט.

פון עפּים א גמטריא
בעווייזט ער ריכטיג, דייטליך, קלאָר,
אז ס'איז די גאולה נאָהענט שוין, —
משיח קומט נאָך היינטיגס יאָהר.

דער עולם קוועלט... איין אנדערער
זיפצט אונטער זיס: אָח, טאַטע, פּאַטער!
עס וואָלט שוין טאקי צייט געווען
פון וויסטען גלות ווערען פטור!...

ער געהט אראָב פערשוויצט און ווישט
דעם שוויים, פערגרייזעלט זיך די פאות
און קוקט אהין צום „קערה" דאָרט,
וואו ס'קלינגען קופּערנע מטבעות...

נאָך גרינס

נאָך צווייגעליך קינדער, אין וואלד לאָזט זיך געהן
— און פרעהליך מיט ליעדער כסדר,
אזוי ווי עס וואָלט אויף די וועלט ניט געוועזן —
קיין רבי, קיין קאָנטשיק, קיין חדר.

נאָך צווייגעליך, קינדער, נאָך צווייגעליך געהט,
און פּוצט אויס די אָרימע שטיבלעך;
דער וואלד איז ניט ווייט, הינטערן שטעדטעל ער שטעהט
און קוקט אזוי ווייך, אזוי ליעבליך.

פערוואונדערט וועט ווערען דער אלטער, דער וואָלד:
וואָס טהוען דאָ אידישע קינדער? —
דערצעהלט איהם: ס'איז שבועות—דערצעהלט עס איהם באלד:
און זאָל איהם ניט זיין צו קיין וואונדער...

און זוימט זיך וואָס לענגער און רייסט וואָס מעהר אָן —
ניט האָט פאר די טאַטעס קיין מורא:
היינט מעגט איהר אין וואלד זיין, מ'וועט גאָר נישט אייך טהאָן—
עס איז דאָך לכבוד דער תורה!

דער פורים שפילער

דאס ווייב איז קראנק, דאך געהט זי אום
און טראגט דעם וועהטאג שטיל און שטום;
דאס קינד האט „טיף“ און ליעגט אין בעט,
און פלוידערט אליץ און רעדט און רעדט.

און יענקיל איז א שארבען אויך,
ער שפייזט זיך נאר מיט ליולקע־רויך
און מיט א קללה פון דעם ווייב:
„א בראך, שלימזל, אין דיין לייב!“...

אין שטוב איז פינסטער נאס און קאלט,
די ווענט זיי שרייען, דאכט זיך: גוואלד!...
דאס אויוועלע, וואס ניט געהייצט,
שטעהט, דאכט זיך, בייז און אויפגערייצט...

עס קומט די ליעבע פורים־נאכט —
עס האט זיך יענקיל אויפגעוואכט:
זיין ראל ער לערנט מיט געפיהל,
ער געהט באלד שפילען „פורים־שפיעל“...

„דאס קינד איז, יענקיל, ביטער קראנק“ —
ער טרייבט מיט גוואלד דעם בייז־געדאנק,
„עס וועט באלד זיין דיין ליב קינד'ס „ענד!“ —
און יענקיל טרייבט עס מיט די הענד!...

און יענקיל פֿרובט זיך לאַכען שוין,
בעקומען דאַרף ער דאָך זיין לוין...
עס גיסט זיך אין דער שטיל זיין בלוט,
דאָך דאַרף ער היינט דאָך לאַכען גוט...

און יענקיל לאָזט דאָס קראַנקע קינד
און געהט דערפרעהן א רייך געזינד־
און יענקיל שפּיעלט געשיקט זיין ראָל:
ער זינגט און לאַכט הויך אויפ׳ן סול...

צום מלוה

(פון חומש)

ווען דיין ברודער, א געדריקטער,
איינגעהויקערט, איינגעבויגען:
מיט א דאַרען, בלאַסען פּנים,
מיט פערוויינטע, רויטע אויגען,

קומט צו דיר אַן עפּיס לייהען
פאַר זיין הויזגעזינד אויף ברויט:
זיי־זשע, מלוה, ניט קיין מערדער,
שינד פון איהם ניט אָב די הויט.
ווען עס וועט די נויט איהם צווינגען,
ווי עס טרעפט אין בייזען לעבען,
דיר, אָ, מלוה, אלס א משכון
ס׳לעצטע בגד אוועקגעבען, —

זאָלסטו נאָר דאָס בגד האַלטען
ביז די זון וועט אונטערקומען.
דען דאָס בגד איז זיין קאָלדרע,
און דו האָסט זי צו גענומען.

אָ, זיין איינציג לעצטען־בגד,
זאָלסט איהם, מלוה, ווידערקעהרען:
ביי נאַכט וועט ער צו מיר וויינען,
כ׳וועל ניט שווייגען זיינע טרערען...

VII.

ערד און הימעל

ערד און הימעל

שכנים זיינען ערד און הימעל,
וואוינען לאנג שוין קעגען־איבער,
זייט עס האָט זיי גלייך בעשאפען
גאָט דער גוטער, גאָט דער ליעבער...

נאָר א רייכער איז דער הימעל;
האָט לבנה, זון און שטערען:
און די ערד איז וויסט און אָרים —
זי פערמעגט קוים עטוואָס טרערען...

און עס קוקט דער רייכער הימעל
אויף דער ערד מיט שטאָלצע בליקען,
איז ער אויפגעלעגט, דאן לאָזט ער
דריי־פיער שטראהלען ליכט איהר שיקען...

און די ערד — זי דאנקט און דאנקט איהם,
ס׳שמייכעלט זיס דאָס פנים איהרע,
און די קינדער איהרע אָרמע,
זינגען דאָן דעם הימעל שירה.

אין גאָרטען

עס רוישט דער אָרקעסטער אין גאָרטען,
עס טאַנצען די טענער אין לופט
און ליליען און רויזען און בוימער,
זיי גיעסען און שפּריצען מיט דופט.

און דאָרט אין דערמיט ביי דער הוידע,
א לאַכען א לוסטיגעס קלינגט;
דאָרט הוידען זיך גבירישע קינדער,
דערביי שטעהט די באָבע און זינגט:

„הוידעט זיך, הוידעט זיך, קינדערליך,
פרייליכער ציהט פאר די שטריק!
ווייסט: נאָך אין אייערע ווינדעליך
שיינט אייך שוין ליכטיג דאָס גליק!

„זעהט איהר ביי'ן פארקאן דאָרט סוד'ען זיך —
אינגעליך, קוקען אהער,
ס'געלוסט זיך זיי אויך־עט צו הוידען זיך —
נאָך וואָס! עס פעהלט זיי ניט מעהר?!

„זיינען קיין געסט דאָ, קיין נויטיגע,
אָנקוקען זיי נאָר איז מאוס,
בגדים'לעך אלטע און קויטיגע —
שמוציג די באָרפיסע פיס.

„שקצים ! אף זעהט ווי זיי קלעטערען.
ווילען אריינגעהן מיט גוואלד —
נארען ! אומזיסט איז זיך מאטערן :
מען וועט זיי ארויסווארפען באלד.

„איהר אבער דארפט זיך נישט גנב'ענען.
אָפען דער טויער פּאר אייך,
ס'וועט אייך דער וועכטער נאָך חנפענען.
ווייסט איהר פּאר וואָס ? איהר זענט רייך.

„דאָס איז א סגולה א טייערע
ס'עפענט א טהיר אומעטום...
אלעם איז אייערע, אייערע —
קוקט זיך צום פּארקאן נישט אום !

הוידעט זיך, הוידעט זיך, קינדערליך.
פרעהליכער ציהט פּאר די שטריק:
ווייסט : נאָך אין אייערע ווינדעליך
שיינט אייך שוין ליכטיג דאָס גליק...“

ביי דעם גאָרטען

ביי דעם גאָרטען שטעהט דער אָר'מער
אָבגעשליסען, אָבגעריסען :
קוקט, ווי ס'ארבייט טריי דער וועכטער
בוימער, בלומען צו בעגיעסען.

לאנג, שוין לאנג האָט ניט גערעגענט,
אין חלשות בלומען פאלען,
און עם מינטערט זיי דער וועכטער
מיט די וואסער פון די קוואלען.

און מקנא איז דער אָרמער
זיי, די בוימער און די בלומען :
הונגריג איז ער און פערלאָזען,
און ער האָט ניט וואו צו קומען.

און פאר איינזאמקייט, פאר עלענד
מוז ער אזוי יונג פערדארען,
קיינער וועט איהם ניט דערפרישען,
ווען קען זיין וועלקען ארען?...

קנייטשען

אויסגעזעצט אין טיעפֿע קנייטשען
איז זיין הויכער, ברייטער שטערן.
אויסגעקריצט האָט עס דער מזל —
די בעשרייבונג פֿון זיין לעבען.

ס'איז א לאַנגעס בוך, א לאַנגעס...
יעדער קנייטש איז א קאַפּיטעל;
ווילט איהר — קען ער זיי אַנרופֿען
אַלע, אַלע מיט די נעמען.

איין קאַפּיטעל הייסט: „אָהן ליעבע"
און דער צווייטער איז: „דאָס בענקען" —
„טעג — געבלאָנזשעט אין די גאַסען",
„נעכט אליין — אין וויסטען צימער.

און דער פֿינפֿטער און דער זעקסטער
אַלץ אזעלכע קאַלטע נעמען —
און דער מזל שרייבט און שרייבט נאָך —
אַלץ די זעלביגע קאַפּיטלען.

ביז עס וועט א קנייטש נאָך קומען —
ס'איז דער טוידט — א לעצט־קאַפּיטעל.
און די מעשה איז געענדיגט —
שאַרע! ס'וועט זי קיינער לעזען...

פערגראָבענס גליק

ווייט פּון שטעדטעל, פאר׳ן וועלדעל
ציהט זיך ברייט פּון בערג א קייט,
און אויף איינעם פּון די בערגער,
ווי א ריז, א שטיין דאָרט שטעהט.

און די איינוואָהנער פון שטעדטעל
ווייסען מעשיות פּון איהם פּעק,
און דערצעהלען זיי די מעשיות
ציטערט שטיל דאָס הארץ פאר שרעק.

און דערצעהלען זיי די מעשיות
טהוט דאָס הארץ ווי וועה און באנג :
ס׳האָבען קעניגען געקעמפּפט דאָ
און געקעמפּפט מיט וואוטה און לאנג.

און דאָס בלוט האָט דאָ גערונען,
ס׳איז געפאלען ניט איין העלד:
ניט אומזיסט איז נאָך עד היום
אזוי גרין ארום דאָס פעלד...

און די רייכקייט פּון די מלכים
ליעגט פערגראבען טיעף אין דר׳ערד,
צו בעקומען דאָך די אוצרות
איז קיין מענשען ניט בעשערט.

ווייל אַ מכשף האָט פערשאָלטען:
— ביז איז ער געווען און אלט —
ווער ס'וועט גראָבען דאָ די אוצרות
דעם פערשלינגט די ערד גאָר באלד.

יאָ, עס ליעגען גרויסע אוצרות,
אונטער'ן שטיין דאָ — זילבער, גאָלד,
דאָך נאָך מעהר פאַר גאָלד און זילבער
האָט דער מענש זיין לעבען האָלד...

און אז ס'קומען ד'אָרמע מענשען
פון דעם שטעדטעלע אהער,
בלייבען זיי ביי'ן שטיין פערגליווערט
און עס דריקט דאָס הארץ זיי שווער.

און עס זיפצט ארויס אנ'אנדרער
מיט א צאַרענדיגען בליק:
אויף דער ערד אַזוי פיעל דלות,
אין דער ערד — אַזוי פיעל גליק!...

הערבסט-ליעדער

1.

ס'גיעסט א גאנצען טאָג דער הימעל,
ווי א שווארצער ים איז אויבען;
און עס קויקלען זיך די טראָפען
אויף די טרויעריגע שויבען.

און מיר דאכט זיך, יעדער טראָפען
איז א ברענענדיגע טרער
אויף די וויסטע שלעכטע צייטען,
וואָס עס לעבט זיך אזוי שווער.

יעדער שאָרך פון ווינד אין פענסטער,
דאכט מיר, איז א טיעפער קרעכץ
אויף דער מענשהייטס אלטען וועהטאָג,
אויף איהר עלענדקייט און שלעכטס!...

2.

ביי'ן פענסטער שטעהט א בוימעלע
געבויגען, טרוקען, דאר;
עס האָט דער הערבסט איהם קראנק געמאכט —
איך קען ניט זעהן זיין צער.

פערצווייפעלט שאָקלען זיך ביי איהם
די דאָרע צווייגלעך אום,
עס וויינט: אך זעה ווי פינסטער איז,
ווי טרויעריג ארום!

מיר דאכט זיך, אז עס רעדט צו מיר:
אוי, אונגליקליכער מאַן,
צי איז אויף בליהען נאָך פאַר אונז,
אַ האָפענונג פאַרהאַן?!

צי וועט די זון, די וואַרעמע,
נאָך קומען ווען אַהער?
אוי, הער — דער ווינד קלאַגט יאָמערליך,
די לופט — ווי קאַלט און שווער"!

3.

וואָס וויל ער, דער רעגען? וואָס קאַפּעט ער, וואָס?
וואָס רינגט ער אַהן אויפהער, וואָס רינגט ער אַהן מאָס?
ווער דארף איהם, ווער בעט איהם און וואָס איז זיין מיין?
ווי נאַריש, ווי נאַריש — איך קען ניט פערשטעהן!

און וואָס וויל ביי'ן פענסטער דער איינזאמער בוים,
וואָס שטעהט ווי פער'יאוש'ט, וואָס אָטהעמט נאָר קוים,
צו וואָס איז זיין תכלית ביי אונז דאָ געשטעלט?
וואָס בליהט ער, וואָס וועלקט ער ביי אונז אויף דער וועלט!

וואָס ווילען די מענשען, וואָס געהען אין גאָס?
עס איז אזי קאַלט, אזוי פייכט, אזוי נאָס!
וואוהין, און צו וואָס? און וואָס שלעפּט מען זיך אום?
ווי נאַריש איז אלץ דאָ, ווי נאַריש און דום!

4.

ס'איז דער הערבסט געקומען,
ס'וועלקען בוים און בלום;
געלע בלעטער זעה איך
וואלגערען זיך אום.

ס'קומט א ווינד א קאלטער
פייפט א ליעדעל צו
און די ארמע בלעטער
האבען ניט קיין רוה:
הייבען זיך און טאנצען
טויטערהייט, אהן מאכט;
און דער ווינד דער בייזער
פייפט און שפיעלט און לאכט....

5.

מיט התלהבות זינגט דער ווינד
און צעקאכט איז ער אין גאנצען,
שוואכע בלעטלעך פון דער ערד
דרעהען זיך און טאנצען.

און נאך העכער גרייפט דער ווינד,
גרייפט דאס ווילדע זינגען —
שוואכע בלעטלעך פון דער ערד
דרעהען זיך און שפרינגען.

א, דו בייזער, בייזער ווינד:
נאר דו זוכסט דיר פערגעניגען!
האסט זיי אבגעפליקט פון בוים,
לאז זיי איצט שוין רוהיג ליעגען!...

6.

און עס וויינט דאס הארץ אין מיר
אויף די בלעטלעך די גרינע,
ווען פערגעלט, פערדארט, פערוועלקט
פאלען, פאלען זיי אין רינע.

און עס קלעמט דאס הארץ און קלעמט
ווען איך זעה דעם בוים, דעם העלד,
ליעגט, דערשלאגען פון א בליץ
אויסגעצויגען אויפ'ן פעלד.

און עס דריקט דאס הארץ פאר וועה
ווען דעם ווייסען שנעע אויף דר'ערד
טרעטען מענשענס שווערע טריט,
טרעטען, שמוצען איין די פערד.

און עס גיעסט מיין אויג א טרעהר,
ווען דאס ארמע, שענע קינד
וועלקט אין קעלער פאר דער צייט,
וועלקט פאר גאר נישט, וועלקט אהן זינד...

7.

כ׳האָב פיינד די זון, כ׳האָב פיינד די לבנה,
כ׳האָב פיינד די אלע שטערן;
כ׳האָב ליעב דעם שטורעם און די וואָלקען,
כ׳האָב ליעב דעם הימעל׳ס טרערען.

כ׳האָב פיינד די רויזען און די ליליען,
כ׳האָב פיינד די אלע בליטהען:
כ׳האָב ליעב דאָס עלענד־טרוקען־בוים׳על,
וואָס שטעהט אין פעלד אין מיטען.

כ׳האָב אלעס פיינד, וואָס לייכט און פינקעלט,
וואָס דיענט נאָר צו בעשיינען, —
כ׳האָב ליעב נאָר דאָס וואָס אָרעם, עלענד
דאָס, וואָס מען דאַרף בעוויינען...

אין אַ שטילען טאָג

זעהסט דעם גראָהען הימעל
אין א טאָג א שטילען,
ווי די חמארע רוקט זיך
פויל, אָהן מוט, אָהן ווילען...

קוים עס בלאָזט דאָס ווינטעל,
קוים עס טריפט דער רעגען,
ווי זיי וואָלטען פוילען
שטארקער זיך בעוועגען...

אח, פערקיהלט און מאכטלאָז
ווערט דאָס גאנצע לעבען — — —
וואָלט א דונער איינמאָל
חאָטש א קלאפ געגעבען! — — —

* * *

כ'וויל זיך מיט מיין מוזע גט'ן,
ז'האָט קיין גליקען מיר געבראכט,
כ'בין פון איהר פערשווארצט געוואָרען.
קראנק נאָר האָט זי מיר געמאכט.

נו, זיך גט'ן... וואָס'זשע קלעהרסטו? —
נעהם די ליעדער און פערברען...
ווילט זיך אבער אויך דאָס גט'ן
גלייך בעשרייבען מיט דער פען...

און עס ווערט א נייע ליעדעל.
און די מוזע שמייכעלט ליעב:
אָרמער זינגער, בלאסער זינגער,
דו ביזט מיינער ביז'ן גריב...

* *
*

אויפ'ן הימעל די לבנה
שווימט פּערטרויערט און פּערקלערט:
מיט איהר הייליג — געלען פּנים,
קוקט זי פרום אראָב אויף דר'ערד.

זי געדענקט — אין אלטע צייטען
האָט מען זיך צו איהר געבוקט,
פּאר א געטין זי גערעכענט,
אויף איהר הילף ארויסגעקוקט.

נאַר די וועלט איז קלוג געוואָרען,
און זי קרענקט און ליידט דער פון:
אלע ווייסען, אז זי גנבה'ט
ליכט און שטראַהלען ביי דער זון...

די שטאַרבענדע זון

זעהט, די זון פערגעהט,
אַך, ווי זי איז רויט,
רויט אין בלוט געפאַרבט,
זעהט, ווי שעהן זי שטאַרבט.

און דער אלטער וואלד ארום
בייגט זיך גאָטספורכטיג און שטום:
שעפּטשעט: באלד איז שוין איהר ענד:
וואָס האָט זי אזוי געברענט?

אין פעלד

איך געה אום אין פעלד,
ווי ברייט און ווי פריי!
א פויגעל פליהט דורך
און טראָגט זיך פארביי.

און מילד לייכט די זון
און ווייס ניט פון קארג:
מיט שטראהלען בעגילדט
האָט זי טאָל און בארג...

איך געה אום אין פעלד,
דאָס הארץ עפּעס שרעקט...
מיר דאכט זיך, איך הער
א קול, ווי עס פרעגט:

וואָס טוסטו דו דאָ, מענש,
און וואָס איז דיין ציעל? —
דאָ איז אזוי ריין,
דאָ איז אזוי שטיל!...

בעגראָבען

ביי דער ארבייט זיצט דער שוסטער,
זיצט דער שוסטער קראנק און בלאַס:
קלאַפּט די צוועקלעך, ציהט די דראטווע,
קוקט דערביי ארוים אין גאַס.

נאָר ער זיצט צום הימעל העכער,
ערגיץ אויפ'ן פינפטען שטאָק:
— אַך, די גאַס, זי איז בעהאלטען!
זיפצט ער, קלאַפּענדיג א צוואַק.

ניט קיין גאַס און ניט קיין הימעל, —
הייזער האָבען אלץ פערשטעלט,
און איהם דאכט זיך, אָבגעריסען
איז ער פון דער גאַנצער וועלט...

אז ער ליעגט אין גרוב בעגראָבען,
דאכט זיך צייטען־ווייז איהם אויך —
באלד פערחאַפּט ער זיך: א טעות!
קען א קבר זיין זוי הויך?...

אין גאַס

„ווי פרעהליך אין גאַס איז!“ — דו פּרעהסט זיך מיין קינד —
דו זעהסט נאָר דערנעבען, און ווייטער — שוין בלינד:
דו ווענד נאָר דיין אויג אָב אהינצו, אין מיטען:
אָח, דאָרטען, וואָס טהוט זיך — זאָל גאָט נאָר בעהיטען!

אָט זעהסטו: עס שלעפּט זיך א קאַסטען אין גאַס...
ווי שלעפּט זיך א קאַסטען? אָ, ביטערער שפּאַס!
עס שלעפּט איהם א אידעל פון קאַסטען נאָך קלענער:
ער שלעפּט און ער טרייסט זיך: „א צעהנער, א צעהנער!“

זעה ווייטער: א אידעל, ווי דאַר און ווי געלב!
אויף זיך אליין טראָגט ער די גאַנצע געוועלב —
אָ זעה — זיינע אויגען זיי גלאָצען און שטאַרען —
א זעקסעריל פדיון! זיי קוקען און האַרען...

און ווייטער: א דראָשקע — דער פוהרמאַן ער זיצט,
דער קאָפּ זיינער וויעגט זיך, דאָס היטעל געגליצט —
ביזט חושד: א שכור... אָ גאָט וועט דיך שטראָפען!
דאָס האָט ער א גאַנצענע נאַכט ניט געשלאָפען.

און ווייטער און ווייטער — דו וואַרף נאָר דיין בליק:
מען הייבט עפּעס וועמען פון דר'ערד אויף מיט שטריק —
עס שטעלט זיך אָב יעדער — א קוק טהאָן א בעלן.
דאָס איז אונטער משא א פערדיל געפאַלען...

ווי פרייליך אין גאס איז! דו פרייסט זיך מיין קינד,
דו זעהסט נאָר דערנעבען, און ווייטער שוין בלינד —
דו ווענד נאָר דיין בליק אָב אהינצו, אין מיטען,
אח, דאָרטען וואָס טהוט זיך — זאָל גאָט נאָר בעהיטען!

* * *

אלע נאכט די זעלבע שטערען.
אלע טאג — די זעלבע זון:
גאט, ווי טרויריג איז דיין וועלטיל!
גאט, איך וויים ניט וואס צו טהאן.

ס'איז מיר אומעטיג צו לעבען —
ס'בלאזט אויף מיר פון אלץ א קעלט:
אלץ די זעלבע, אלץ די זעלבע —
גאט, בעשאף א נייע וועלט!

* * *

לי הכסף, לי הזהב!
האט זיך ניט געשעמט גאט זאגען,
און די גאנצע וועלט איז מיינע
און איך דארף אייך אלע טראגען.

מיינע גרויסקייט, מיינע גוטסקייט
דארף איך שטענדיג אייך בעווייזען, —
אייך, איהר פרעסער, מיט די קינדער
דארף איך קליידען, דארף איך שפייזען.

זאלט איהר — זעהט! — מיר עהרליך דיענען,
קיינמאל מיר נישט אנצוטרעטען,
און פאר אייער לעבען דארפט איהר
שטענדיג וויינען, שטענדיג בעטען...

נאָך מיין הערצענס בעגעהרען

איך ווייס ניט וואָס קלוג איז, איך ווייס ניט וואָס נאַריש,
עס ברעכט זיך מיין מח פון קלערען, —
הער, וועל איך מיר טהאָן נאָר אזוי, ווי ס'געפעלט מיר,
און פאָלגען מיין האַרצענס בעגעהרען!

איך ווייס ניט וואו בלומען, איך ווייס ניט וואו דערנער,
איך ווייס ניט, וואו פרייד און וואו טרעהרען, —
הער, וועל איך מיר געהן אין דעם וועג, וואו עס ציהען
און רייסען די האַרצענס בעגעהרען!

איך ווייס ניט וואו טויט איז, איך ווייס ניט וואו לעבען,
דעם אמת וואו קען מען דען הערען? —
נו, שטילער דו מח, הער קאַביגער, האַרץ!
כ'ערפיל דיינע אלע בעגעהרען!...

ליכט

קארג געווען איז אונזער רבי,
און ער פלעגט קיין ליכט נישט ניצען
פון נאָך מנחה ביז נאָך מעריב —
אין דער פינסטער הייסט ער זיצען.

און כדי אונז צו פארנעהמען,
אַז מיר זאָלען זיך ניט שטיפען,
פלעגט ער דאמאָלס אונז דערצעהלען
טויזענד גראָהע, אלטע מיפען.

אין אַ ווינקעל נעבען אויבען
פלעגט ער פיעל און פיעל דערצעהלען,
פון פער'כשפטע פאַלאַצען,
פון פערבאָרג'נע טיעפע העהלען.

פון מכשפים, מכשפות
און פון רוחות און פון שדים,
און פון לצים, וואָס זיי טאַנצען
אין די פוסטקעס אויפ'ן בוידעם: —

און ער האָט מיט זיינע מעשיות
אונזער חיות אויסגעצויגען:
שדים, רוחות און מכשפים
פלעגען שטעהן אונז פאַר די אויגען.

אַך ווי שרעקליך ! שטיל און פינסטער....
ס'קינדערש'הארץ קלאפּט אונגעהייער....
און מיר פּלעגען זיך צעוויינען :
רבי, רבי, צינד אָן פייער !...

און א וואונדער ! ווי דער רבי
פּלעגט א ליכטעל נאָר אָנצינדען.
פּלעגען אלע בייזע רוחות,
שדים, לצים גלייך פערשווינדען...

דער חדר פון לעבען

אוי, ווילט זיך ניט, ווילט זיך ניט געהן מיר אין חדר,
אין קויטיגען חדר פון לעבען.
דער מאוסער רבי, דער בייזער, דער אלטער
זאל לאנגווייליג שמיצעלעך געבען...

עס ווילט זיך ניט פרעגען די נארישע קשיות,
ניט הערען דעם נארישען תירוץ:
אוי, ווילט זיך ניט הערען, וו'אזוי מען פערטייטשט דארט
וואס כבוד, וואס ס'הייסט „דרך־ארץ“...

עס ווילט זיך ניט לערנען, מיט אלע תלמידים
די ספרים, די אלטע, פול שימעל:
עס ווילט זיך ניט הערען די בייכער־געשרעהען,
דאס ווילדע, דאס נארישע טימעל.

איך בין דאך א איינגעל מיט הארץ און געפיהלען,
איך האב אין זיך אנדערע כחות...
אוי, ווילט זיך ניט לערנען אין נארישען חדר
צוזאמען מיט פויערשע מוחות...

צו שכורים

ר'ווילט א פרעהליכם הערען?
נעהט אין שענק!
איך וויים אונגליק, איך וויים טרערען, — —
איך געדענק!

ר'האט א מיטאג אבגעגעסען
און מיט וויין,
און איהר ווילט אז אלץ פערגעסען,
פרעהליך זיין.

און איהר קומט צום בלאסען דיכטער:
זינג פון פרייד!
ניין, איך קען ניט — איך בין ניכטער —
זינג איך לייד!

איך בין ניכטער און מיר זעהט זיך
וואס איהר טהוט,
און איך הער א קול עס בעט זיך:
שווייג קיין בלוט.

יענעם קול נאר מוז איך פאלגען,
כ'פיהל איהם מיט,
און אהן אויפהער וועט פערפאלגען
איך מיין ליעד...

ביי אונז אין לאַנד

פון אַ בריעף.

ליעבער פריינד, ביי אונז אין לאנד
איז דאָס לעבען טויט און מאָוס...
ס'איינציג פרייע פייגעל־ליעד
הערט מען זינגען נאָר אויף תליות.

ליעבער פריינד, ביי אונז אין לאנד
ארבייט זעלטען א פאבריק;
איינע נאָר — זי שטרייקט קיינמאָל:
שמידט אונז קייטען, פלעכט אונז שטריק...

ליעבער פריינד ביי אונז אין לאנד
געהט דאָס לעבען — קוים עס קריכט;
נאָר דער טויט — ער רייט גאַלאָפּ
אויפ'ן שווארצען פעלד־געריכט...

ליעבער פריינד, ביי אונז אין לאנד
הייסט א חסד — ווייסטו וואָס?
שטאָט צו הענגען אויף אַ שטריק —
טוידטען מיט א ביקסען־שאָס...

1906

ווער עס האָט...

ווער עס האָט א טעמפעל,
ווער עס האָט א קלייזעל,
וואו ס'בעזוכט א שיינקעל,
ווער — א פרעהליך־הייזעל.

עפעם מוז מען האָבען,
איינעם מוז מען גלויבען:
צי א טייפעל אונטען
צי א גאָט דאָרט אויבען...

האָסטו אבער קיינעם,
ווילסט נאָר אלץ פערהאסען,
ועסטו, ווי א קין,
בלאָנזשען אין די גאַסען.

און עס וועט דיר ווייכען
יעדערער פון עולם,
און די וועלט די גאנצע
איז דיר א בית־עולם...

* * *

צווישען טויזענד שלעכטע מענשען
מיט פערשטייִנטע הארץ און זינען,
קען זיך איינער אויך א גוטער
אפשר, אפשר ווען געפינען.

גאר ניט זוך איהם, פריינד, מיין ארמער,
ס'וועט געדויערן צו פיעל יאהרען;
ביז דו וועסט איהם אויסגעפינען
וועט איהר ביידע געהן פערלארען...

מיין הארץ איז ווייך...

(צו...)

מיין הארץ איז ווייך, ווי ביי א אינגעל,
וואס האלט זיך אן דער מאמעס קליידעל;
מיין מוטער איז שוין לאנג געשטארבען —
זיי דו מיין מאמע, ליעבע מיידעל.

איך וועל דיר, ווי א מאמען, פאלגען
אלץ וואס דו וועסט נאר הייסען, זאגען;
און אז דו וועסט, מיין ליעבע, שטארבען,
וועל איך נאך דיר אויך קדיש זאגען...

צום אַרבייטער

(ביי׳ן בעל־הבית׳ס טהיר)

וואָס האָסט זיך דערשראָקען, מיין אָרימער ברודער,
און שטעהסטו ביי דער טהיר, ווי דו וויינסט?
עס האָט דיך דערשראָקען דער גלאַנץ פון די זאָלען,
דו וועסט זיי פערשמוצען — דו מיינסט.

אוי, אָרימער ברודער, אוי, נאָרישער ברודער,
געה ווייטער און זעץ זיך אַוועק...
דו וועסט ניט פערפלעקען דאָס גאָלד פון די זאָלען —
דיין זעלע איז ריין, אָהן א פלעק.

אוי, אָרימער ברודער, אוי נאָרישער ברודער,
וואָס האָט דיר די אויגען פערבלענדט?
וואָס שטעהסטו און גלאָצסט און בעטראַכסט אַלץ פערוואונדערט:
דו האָסט ניט דיין ארבייט דערקענט?...

.1895

א חלום...

איך האב געהאט א גוטען חלום:
מיין מאמע איז צו מיר געקומען
פון יענער וועלט, פון ליכט און שטערען,
פון שכינה־שטראהלען, ווייסע בלומען..

זי איז, א ליעבע און א באנגע,
געבויגען פאר מיין בעט געשטאנען,
און האט מיר עפּעס שטיל געפליסטערט —
נאר וואס? דאס האב איך ניט פערשטאנען...

צו האט זי נאר געוויינט מיין זעעלע,
וואס איז פון לעבען קראנק, דערשראקען?
און אפשר האט זי גאר געוואלט מיך
צו זיך, אין יענער וועלט, פערלאקען?...

איך וויים ניט און געדענק שוין נאר נישט —
עס האט פערמישט זיך אלץ צוזאמען...
א גאנצען טאג האב איך געבלאנזשעט
און ס'האט געצויגען צו דער מאמען...

יום-טוב...

יום טוב. ביי א טיש א פרעמדען
זיץ איך און די ווירטין אלץ
פרעגט מיך פריינדליך: „ליעבער אורח,
אפשר איז ער אייך וועניג זאלץ?"

— אָ, איך דאנק... איך האָב דערמאנט זיך
אן מיין היים און ס'איז א טרער
פון מיין אויג אריין אין טעלער,
און מען דארף קיין זאלץ ניט מעהר...

דער טאָג...

דער טאָג איז א שווערער געוועזען,
יעדע שעה האָט ווי משא געוואויגען;
עס האָט זיך פון אונטער דער משא
מיין רוקען געבראָכען, געבויגען...

דער צו איז דער וועג נאָך געוועזען
פול-זומפען, פול-קלעביגער לעהם —
איך האָב נאָר געפליסטערט איין תפלה:
וואָס גיכער, וואָס גיכער אהיים!...

ס'איז דונקלער און דונקלער געוואָרען,
און שטיל און רחמנות'דיג-באנג,
האָט עמיץ אזוי ווי געטרייסט מיר:
עס וועט דאָך ניט דויערען לאנג...

אליין...

האָב איך קיין פריינד ניט צו וועמען צו גערן,
בלייב איך אין צימער און זיץ מיר אליין.
הינטער די פענסטער דאָרט הער איך עס ברומט,
אינווייניג — רוהט אלץ און שווייגט אלץ און שטומט...

איינגעצאָהלט האָב איך שוין מיין בעל הבית,
ליעג איך מיר רוהיג מיט מיין פּאַפּיראָס;
ליעג איך מיר רוהיג און האַלט איהם אין מויל:
און די געדאַנקען זיי בלאָנזשען זיך פויל...

בלאָנזשען און בלאָנזשען — ווער ווייס זיי וואוהין,
דאָרט אין די שטעגען פון נאַרישען זין...
בלאָנזשעט אייך, ליעבע, ווי אייך נאָר געפעלט —
סודות פערבלייבט איהר פאַר מענשען און וועלט...

שנעע

וויסער שניי פון הימעל
פאלט און ווערט צוגאַנגען,
פונקט ווי ריינע טרוימען,
האָפנונגען, פערלאַנגען...

און עס ווינקען טרויעריג
פון דער הויך די שטערען:
אויף דער ערד — וואָס ס'פאלט נאָר —
מוז צוגאַנגען ווערען...

עס קלינגען די גלעקליך...

עס קלינגען די גלעקלעך,
עס טראַגען זיך שליטלעך:
זיי רופען, זיי ציהען — —
וואוהין? און מיט וועמען?

איך בין אין די וועגען
פון לעבען פון לאנגען
אַן איינזאמער וואנדרער,
אַ פוסגעהער שטענדיג.

וואוהין זאָל איך הייסען
דעם קוטשער מיך פיהרען?
ביי וועלכען הויז זאָל איך
איהם זאָגען: דאָ שטעל זיך?

מיט וועמען זיך שליטלען
איך איינזאמער וואנדרער?
מיין איינציגע ליעבסטע —
זי פליהט מיט א צווייטע...

איין שטערען...

איין שטערען געהט אויף,
א צווייטער — ער פאלט;
בערוהיג זיך, פריינד —
די מעשה איז אלט...

איין טייך רוישט און פליעסט,
א צווייטער בלייבט לעער;
בערוהיג, זיך פריינד,
דיין קוואל שלאָגט ניט מעהר...

איין פייגעל הויבט אָן,
א צווייטער לאָזט אוים;
גו, שטילער, מיין פריינד —
דיין ליעדעל איז אוים...

דיין ליעדעל איז אוים,
ביזט טויט און ביזט שטום,
דו הערסט? אויף דיין גרוב
געהט עמיץ ארום.

דו הערסט — אויף דיין גרוב,
ווי אייזערנע טריט...
ווילסט שרייען: איך לעב!
דו קענסט אבער ניט...

פרעה זיך בחור...

פרעה זיך, בחור, אין דיין יוגענד
און פערגעס אין מוסר, טוגענד;
ניט פאר דיר איז דאָס געגעבען,
דו האָסט נאָר איין מצוה: לעבען!

גאָרנישט איז פאר דיר פערבאָטען,
יעדע לוסט: פון גאָט, פון שטן...
זאָלען צוימען פאר דיר קראַכען,
אַלע טויער'ן — זיך אויפמאכען...

קלאַפּ אין אַלע לעבען'ס־טהירען,
און ניט קלער וואוהין זיי פיהרען:
צי אין גיהנם, צי'ן גן־עדן —
דאָס וועט שוין דער טויט בעשיידען...

קום, ברודער...

קום ברודער, לאַמיר וואַנדערן —
וואוהין ניט פרעג, דאָס מאכט ניט אויס;
פון איין אָרט אין דעם אַנדערען —
די וועלט איז ברייט, די וועלט איז גרויס.

דאָס גליק פערשפּיעלט איז סיי ווי סיי,
די רייכקייט אויך, די ליעבע אויך:
טאַ לאַמיר ווערען פייגעל־פריי
ווי יענע — זעהסטו? — אין דער הויך...

אויפ׳ן פעלד...

אויפ׳ן פעלד
וועהט א קעלט,
יאגט א ווינד א בייזער.
און ער בייגט,
און ער לעגט
צו דער ערד די גרעזער.

שטיל מיט וועה
פאלען זיי
צו דער ערד אנידער:
ווי גערעדט:
ס׳איז שוין שפעט,
ס׳העלפט ניט זיין דערוויעדער,

אויס, פארביי
איז דער מאי
און דער ליעבער זומער:
סומנע, קאלט
און עס פאלט
אויפ׳ן הארץ אנ׳אומער...

איז אַוועק צום קריעג דער מלך...

(פון מאַריאַ קאָנאָפּניצקאַ)

איז אַוועק צום קריעג דער מלך —
בלאָזען אלע שופרות פרעהלעך;
שופרות בלאָזען, רוישען, ברומען,
אַז ער זאָל בשלום קומען.

איז געגאנגען סטאַד זיך שלאָגען
האָט דער טייך גענומען קלאָגען,
און די זאנגען שטיל צו ציטער'ן,
אויף זיין מזל, אויף זיין ביטער'ן...

אויפ'ן שלאכט־פעלד אונטען, אויבען
פליעהען קוילען, מענשען ליעגען, —
מלכים שלאָגען זיך, ווי לייבען,
חלאַפּעס פאלען ווי די פליעגען...

פאָהנען רוישען, שאָסען קראכען
און די מחנות ציהען ווייטער;
ס'האָט אַ קויל געטראָפען סטאַכ'ען,
ס'קומט אהיים דער מלך הייטער.

ווי געקומען איז דער מלך
עפנען זיך די טויער'ן פרעהליך:
די טראָמפּעטען רוישען, שאלען
און די זון, זי שיט מיט שטראהלען.

ווי מען האָט גענומען גראָבען
פאַר דעם סטאַד אַ גרוב, דאן האָבען
שטיל געוויינט אין פעלד די גראָזען
און אַ ווינד האָט צו געבלאָזען...

אינהאלט:

ערשטער טהייל:

די גראָהע נויט.

מיין שפּיעלען — 7
שווער — 9
דאָם אייביגע ליעד — 10
צום העמעריל — 11
שווארצע פּרעק — 12
אויף אַ קבר — 14
צו אָרימע יונגעלעך — 15
מאי־קאַ משמע־לן? — 16
אין אַ לאַנד — 18
דער גמראַ ניגון — 20
נאכט און קאַלט — 22
די פרוי — 23
דער מענש — 26
אָרימע מענשען — 27
צו אַ ברודער — 28
ווינטער ליעדער — 29
דאָם געבעט — 33
דער אידישער אזרא — 34
אַ געזינד זאלבע אכט — 35
עם פוילט — 36
די יוגענד — 37
אין דער אָרימער גאַם — 39
ווי קום איך? — 40

צווייטער טהייל:

בענקשאַפט און פרייהייט.

וואַס איך האָף — 43
ווען איך זעה — 44
אַ, גיכער משיח — 45

וואָס שטעהט אונז נאָך פאָר? 46
צום פריהלינג 47
צו מיין האַרץ 48
און האָסטו דיין זעעלע 49
בוימער 50
דער פרייער ים 51
דער אדלער 52
די צייט 53
די נייע סחורה 54
די קירכען גלאָקען 56
איצט פערשטעה איך 58
דער סוד 59
עפּעס הער איך 60
אין ווינטער 61
וואו נעהמט מען? 62
צו די פייגעל 63
עהרליכע ארבייט 64
די וואַנד 65
מיך ציהט 66
די פריהלינג־זון 67
אָפטמאָל... 68
דאָס נייע ליעד 69
עס דונערט, עס בליצט 70
דער פּאָעט 71
דער יונגער שטערן 72
אין פעלד 76
אין מיינע אָדערן 77
אין דער ווייט 78
בעל־הב'תישער מוסר 80
שטערען 81
זיין האַרץ האָט... 82
פאר געלד 83
א ווינטער ליעד 85

מיין שיפעלע — — — — — — — — — — — 86
כיאָוט איז די ערד — — — — — — — — — — 87
ווילט זיך נאָך — — — — — — — — — — 88
די פידעל — — — — — — — — — — — 89
אויף אַ זעהונג — — — — — — — — — — — 90
שטורם — — — — — — — — — — — — 91
בלאָנזשע — — — — — — — — — — — 92

דריטער טהייל:

פאָלקס-מאָטיווען.

די ארימע געווינערין — — — — — — — 95
אין קיך — — — — — — — — — — — 96
הערבסט — — — — — — — — — — — 98
פאַלט אריין אַן אָרימאַן — — — — — — — — 99
דער חתן — — — — — — — — — — — 100
די מוטער צום קינד — — — — — — — — — 101
פון דער דירה טרייבט מען — — — — — — — 102
אָבשייד — — — — — — — — — — — 104
דאָס טייכעלע — — — — — — — — — — 105
הבדלה — — — — — — — — — — — 107
די יונגע קרעמערין — — — — — — — — — 109

פיערטער טהייל:

לוסט און ליעבע.

איך וויים פון אַ ניגון — — — — — — — — — 113
ווען דאָס פייער פלאַקערט — — — — — — — — 114
דו האָסט מיר דיין בילד — — — — — — — — 115
אַנהויב פריהלינג — — — — — — — — — — 116
ליעבע זון! — — — — — — — — — — — 117
זעה, דער הימעל — — — — — — — — — — 118
צו דיר קום איך, עלענדעס בוימעל — — — — — — 119
מיין געליעבטע איז אַ קלוגע — — — — — — — 120
אין די פינסטערע אלעען — — — — — — — — 121
מיין געליעבטע — — — — — — — — — — 123

צו מיין ליעבסטער — — — — — — — — 124
אין פריהלינג — — — — — — — — — — 125
די נאַאיווע — — — — — — — — — — 126
ליעבעס קינד, איך האָב דיך ליעב — — — — — 127
וואו איז אַלץ אהינגעקומען — — — — — 128
האָסט מיין בלוט, ווי ווייַן געטרונקען — — — 129
צו אַ סאָציאַליסטין — — — — — — — — 130
די איינציגע — — — — — — — — — 131
פּערלען — — — — — — — — — — 132

פינפטער טהייל

צער און יאוש.

פּערגעם — — — — — — — — — — — 135
אומעט — — — — — — — — — — 136
וואָלקען — — — — — — — — — — — 137
אַ פראַגע — — — — — — — — — — 138
איך האָב נאָך אין לעבען — — — — — — 139
אין אַ פינסטערער נאַכט — — — — — — 140
און הונדערט מאָל דענקען — — — — — — 141
עלענד — — — — — — — — — — — 142
ווען דו בלייבסט אליין — — — — — — 143
די לעצטע סטרונע — — — — — — — 144
אַ תפלה — — — — — — — — — — 145
מיינע אָבגעלעבטע יאָהרען — — — — — — 146
דער סוף — — — — — — — — — — 147
דער קראַנקער בוים — — — — — — — 148
מיין טאָג — — — — — — — — — — 149
אוי, די איינציג־ווייסע האָר! — — — — — 150
און דער זומער ווערט פערשוואונדען — — — — 151
צום טרוים — — — — — — — — — — 152
וואו? — — — — — — — — — — 153
לעבען ווילט זיך — — — — — — 154
אַמאָליגע טעג — — — — — — — — — 155
דער נעבעל — — — — — — — — — — 156

איך ווייס ניט 157
שלום 158
ביי די בוימער 159
דאס בוימעלע 160
עס שאקעלט דאס בוימעל זיך 161
דו פרעגסט 162
פון טאל 163
דער שטויב פון דער וועלט 164
געדאנקען 165

זעקסטער טהייל:

די היים.

מיין צוריק־קעהר אהיים 173
אין קלויז 188
אין דער היים 190
איכה 191
אויפ'ן ניל 193
משה 195
ווען כ'צינד די ליכטלעך אן, די אכט... 198
מיין פריינד, צו דו ווייסט?... 199
וואס מאכט איהר? 201
דער ווינד 202
קידוש לבנה 203
דער מגיד 204
נאך גרינס 206
דער פורים שפילער 207
צום מלוה 209

זיעבעטער טהייל

ערד און הימעל.

ערד און הימעל 213
אין גארטען 214
ביי דעם גארטען 216
קנייטשען 217
פערגראבענעם־גליק 218

הערבסט-ליעדער — — — — — — — — — — —220
אין א שטילען טאג — — — — — — — — — 225
כ'וויל זיך מיט מיין מוזע גט'ן — — — — — — 226
אויפ'ן הימעל די לבנה — — — — — — — 227
די שטארבענדע זון — — — — — — — — 228
אין פעלד — — — — — — — — — — 229
בעגראבען — — — — — — — — — — 230
אין גאס — — — — — — — — — 231
אלע נעכט די זעלבע שטערען — — — — — — 233
איך מיין הארצענס בעגעהרען — — — — — — 234
ליכט — — — — — — — — — — — 235
דער חדר פון לעבען — — — — — — — — 237
צו שכורים — — — — — — — — — — 238
ביי אונז אין לאנד — — — — — — — — — 239
ווער עס האט — — — — — — — — — — 240
צווישען טויזענד שלעכטע מענשען — — — — 241
מיין הארץ איז ווייך — — — — — — — — 142
צום ארבייטער — — — — — — — — — 242
א חלום — — — — — — — — — — 243
יום־טוב — — — — — — — — — — —244
דער טאג — — — — — — — — — — — 244
אליין — — — — — — — — — — — 245
שנעע — — — — — — — — — — — 245
עם קלינגען די גלעקלעך — — — — — — — 246
איין שטערען — — — — — — — — — 247
פרעה זיך בחור — — — — — — — — — 248
קום ברודער — — — — — — — — — 248
אויפ'ן פעלד — — — — — — — — — 249
איז אוועק צום קריעג דער מלך — — — — — — 250
צום לעבען — — — — — — — — — — 170